

Rad. Wanda Grabowska

SAMORZĄD
PIOTRKOWA
TRYBUNALSKIEGO

W LATACH 1935 – 1939

(KRÓTKI ZARYS DZIAŁALNOŚCI)

NAKŁADEM ZARZĄDU MIEJSKIEGO W PIOTRKOWIE
R O K 1 9 3 9

**SAMORZĄD
PIOTRKOWA
TRYBUNALSKIEGO**

W LATACH 1935 – 1939

(KRÓTKI ZARYS DZIAŁALNOŚCI)

NAKŁADEM ZARZĄDU MIEJSKIEGO W PIOTRKOWIE

R O K 1 9 3 9

497171/2008

314 354 354+36

Odbito w drukarni
Spółki Nakładowo-
Wydawniczej
„Robotnik”
Warszawa,
Warecka 7

70/200 354/2008

W S T Ę P

W myśl zasady kontroli publicznej nad gospodarką miejską Samorząd Miejski oddaje w ręce ludności niniejsze sprawozdanie z działalności Rady Miejskiej i Zarządu Miasta w latach 1935 — 1939. Na przestrzeni ostatnich lat 14 jest to trzeci z kolei przegląd prac Samorządu Miejskiego w Piotrkowie w poszczególnych kadencjach Rad Miejskich: w roku 1928 ukazało się pierwsze sprawozdanie za lata 1925 — 1928, w roku 1933 — drugie za lata 1925—1933. Względy oszczędnościowe i techniczne nakazały niniejsze (trzecie) sprawozdanie ograniczyć tylko do okresu lat 1935—1939 — bez powtarzania i porównywania danych ostatnich z ogłoszonymi już w 2-ch wymienionych wyżej publikacjach cyframi. Celem umożliwienia jednak ludności wyrobienia sobie syntetycznego poglądu na całość działalności władz miejskich od roku 1925 poczynwszy, zmuszeni jesteśmy w poszczególnych rozdziałach niniejszego sprawozdania przytoczyć dane z półtorarocznego okresu rządów Tymczasowego Prezydenta miasta (listopad 1933 r. — luty 1935 r.). W ten sposób w trzech sprawozdaniach będziemy mieć nieprzerwany obraz rozwoju miasta od r. 1925, kiedy po latach upadku miasto rozpoczęło nowy okres rozwoju, do chwili obecnej.

I. Rada Miejska i Zarząd Miasta

Obecnie urzędujące Władze Miejskie wyszły z wyborów, które odbyły się 27 maja 1934 r.

Na ogólną ilość 40 radnych wybranych zostało:

I. Z list kandydatów Socjalist. Jedności Robotniczej (P. P. S., Klas. Zw. Zawodowe i Bund) — 22 radnych.

1. Berliner Jakub	12. Sikorski Marian
2. Borkowski Władysław	13. Sz wajkowski Władysław
3. Dobruś Edward	14. Tenenberg Załma
4. Fiszer Stefan	15. Tokarski Ignacy
5. (ś. p.) Gilewski Tadeusz	16. Trajdos Klemens
6. Haładaj Wincenty	17. Wajshof Abram
7. Kimelman Szmul	18. Węgorzewski Edward
8. Kowalczyk Edward	19. (ś. p.) Woźniak Leon
9. Maruszewski Jan	20. Wójcik Antoni
10. Morawiec Stefan	21. Zatorski Władysław
11. Papiński Stefan	22. (ś. p.) Zeń Jerzy.

II. Z list Bloku Gospodarczego Pracy dla Samorządu (B. B. W. R.) 11 radnych:

1. Bartos Aleksy	7. Krü gier Adolf
2. Dratwa Dominik	8. Keil Edward
3. Drozd-Gierymski Jan	9. Owczarek Bronisław
4. Grabowska Wanda	10. Szysz Marian
5. Horbatowski Lucjan	11. Topko Feliks
6. Kruszyński Władysław	

III. Z list Stronnictwa Narodowego 7 radnych:

1. Dobrzański Tadeusz	5. Piotrowski Albin
2. Faustyn Marian	6. Uniszewski Stanisław
3. Gulczyński Edward	7. Wajgold Daniel
4. Królikiewicz Paweł	

Po uprawomocnieniu się wyborów Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 27 grudnia 1934 r. dokonała wyborów Magistratu w składzie następującym :

Prezydent miasta Stefan Fiszer (P. P. S.).

Wiceprezydent Bronisław Jabłoński (P. P. S.).

Wiceprezydent Władysław Uziembło (P. P. S.).

Ławnicy: Berliner Jakub (Bund), Gajzler Roman (P. P. S.), Węgorzewski Edward (P. P. S.), Futyma Bolesław (Blok Gosp.).

Na skutek wyborów Zarządu Miasta oraz w czasie trwania kadencji zarówno w składzie Rady Miejskiej jak i Magistratu zaszły zmiany.

Wiceprezydent Bronisław Jabłoński przeszedł w stan spoczynku. Ławnik Bolesław Futyma nie brał od początku udziału w pracach Magistratu wskutek nieobecności w Piotrkowie i stracił mandat. Na jego miejsce Rada Miejska wybrała na ławnika Jana Bochińskiego (P. P. S.). Obecna faktyczna liczba członków Rady Miejskiej (wraz z członkami Magistratu) — 44, w tym członków Klubu Socjalist. Jedn. Robotn.—25, Klubu Gospodarczego (dawn. B. B.)—12, Klubu Narodowego — 7. Skład osobowy obecnej Rady jest następujący:

1) Berliner Jakób (Bund), 2) Bochiński Jan (P. P. S.), 3) Borkowski Władysław (P. P. S.), 4) Dobruś Edward (P. P. S.), 5) Dobrzański Tadeusz (Str. Nar.), 6) Dybalski Aleksander (Blok Gosp.), 7) Dratwa Dominik (Blok Gosp.), 8) Fiszer Stefan (P. P. S.), 9) Gądzinowski Józef (Blok Gosp.), 10) Gajzler Roman (P. P. S.), 11) Gierzyński Jan (Blok Gosp.), 12) Grabowska Wanda (Blok Gosp.), 13) Grzejdziak Stanisław (P. P. S.), 14) Gulczyński Edward (Str. Narod.), 15) Haładaj Wincenty (P. P. S.), 16) Kałużyński Jan (P. P. S.), 17) Keil Edward (Blok Gosp.), 18) Kimelman Szmul (Bund), 19) Kosiński Aleksander (P. P. S.), 20) Kruszyński Władysław (Blok Gosp.), 21) Królikiewicz Paweł (Str. Nar.), 22) Krüger Adolf (Blok Gosp.), 23) Maruszewski Jan (P. P. S.), 24) Masłowski Józef (P. P. S.), 25) Morawiec Stefan (P. P. S.), 26) Owczarek Bronisław (Blok Gosp.), 27) Papiński Stefan (P. P. S.), 28) Piotrowski Albin (Str. Narod.), 29) Szwajkowski Wład. (P. P. S.), 30) Szretter Jadwiga (Str. Nar.), 31) Szysz Marian (Bl. Gosp.), 32) Tenenberg Załma (Bund), 33) Tokarski Ignacy (P. P. S.), 34) Topko Feliks (Blok Gosp.), 35) Trajdos Klemens (P. P. S.), 36) Uniszewski Stanisław (Str. Nar.), 37) Uziembło Wład. (P. P. S.), 38) Wajshof Abram (Bund), 39) Wajgold Daniel (Str. Narod.), 40) Warmus Ludwik (Blok Gosp.), 41) Wójcik Wład. (P. P. S.), 42) Węgorzewski Edward (P. P. S.) 43) Wilczyński Feliks (P. P. S.), 44) Zakrzewski Bolesław (P. P. S.).

Rada Miejska na początku kadencji dokonała wyboru szeregu Komisyj, które czynne są stale. Są to Komisje:

1) Rewizyjna, 2) Finansowo-Budżetowa, 3) Regulaminowo-Prawna, 4) Techniczna, 5) Rozbudowy miasta, 6) Opieki Społecznej oraz 7) Komisja do umarzania należności prywatno-prawnych. Nadto Rada Miejska wybrała przewodniczących Komisyj Dyscyplinarnych dla pracowników miejskich obu instancyj i Przewodniczącego Komisji Emerytalnej II instancji.

Niezależnie od wymienionych czynna jest stale powołana przez Magistrat Komisja Sanitarna pod przewodnictwem ławnika Zarządu Miasta.

Nadto z ramienia Rady Miejskiej czynni są na terenie miasta wybrani przez Radę Opiekunowie Społeczni w osobach: Alwasa Józefa, Dajcza Franciszka, Gronostaja Karola, Gozdka Franciszka, Kimmelmanowej Gitli, Szytenberga Leona i Wiadernego Władysława.

Rada Miejska w Piotrkowie przejawiała inicjatywę swoją w następujących poważniejszych sprawach:

Jeśli idzie o walkę z bezrobociem stale broniła należytego wynagrodzenia bezrobotnych, zatrudnionych na robotach publicznych i prowadzenia tych robót w zakresie możliwie najszerszym. Rada Miejska przy tym dawała wyraz swemu przekonaniu, że roboty publiczne, to jedynie półśrodek i że tylko radykalne zmiany w życiu gospodarczym przyczynić się mogą do zaradzenia klęsce bezrobocia. Rada Miejska wielokrotnie na skutek wniosków Klubu Socjalist. Jedn. Robotn. zwracała się do Zarządu Miasta o wystąpienie do Władz w sprawie podniesienia stawek płac dla bezrobotnych, o przedłużenie okresu pracy, o zaliczenie pewnych kategorii bezrobotnych do uprawnionych do pobierania zasiłków ustawowych itd. Nadto Rada Miejska wezwała Zarząd Miasta do żądania od Władz przydziału odpowiednich kredytów na dożywianie bezrobotnych i możliwie wczesnego rozpoczęcia robót publicznych.

W szeregu uchwał Rada Miejska domagała się podniesienia płac bezrobotnych, zniesienia ograniczonych akordów, ujednostajnienia płacy mężczyzn i kobiet, przedłużenia czasu pracy do 6 dni w tygodniu, przystosowania norm pracy do zdolności fizycznej robotników, wystąpienia do Min. Opieki Społ. o wypłacenie zasiłków częściowo bezrobotnym itd itd.

Mając na uwadze interes ogółu mieszkańców, w szczególności jego warstw najbiedniejszych, Rada Miejska postanowiła upoważnić Magistrat do interwencji w sprawie nie podnoszenia cen artykułów pierwszej potrzeby w okresie przednowkowym.

Szereg innych zagadnień również był przedmiotem zainteresowań Rady Miejskiej. Zważywszy na szkodliwą działalność karteli, które powodują unieruchamianie miejscowych zakładów pracy, co przysparza miastu całkowitych i częściowych bezrobotnych, Rada Miejska podjęła uchwałę wystąpienia do Min. Przemysłu i Handlu

o rozwiązanie kartelu, do którego należy „Piotrkowska Manufaktura“. Dzięki bowiem polityce kartelowej ograniczającej produkcję robotnicy „Manufaktury“ mieli zatrudnienie tylko przez dwa dni w tygodniu.

Rada Miejska powołała specjalną Komisję do spraw Elektrowni w Piotrkowie, której zadaniem jest badanie zagadnienia cen za energię elektryczną i walka o potaniecie wygórowanych cen w Piotrkowie. Opierając się na tej uchwale Zarząd Miejski podjął szeroką akcję walki z nadmiernymi cenami prądu elektrycznego, o czym piszemy dalej.

W 1936 roku Rada Miejska powzięła ostrą protestacyjną rezolucję przeciwko prześladowaniom obywateli polskich w Gdańsku i ludności gdańskiej.

Na posiedzeniu w dn. 17.II.1938 r. Rada Miejska na wniosek Klubu Socjal. uchwaliła zwrócić się do Rady Ministrów o wycofanie projektu kurialnej ordynacji wyborczej do 6 miast polskich, wychodząc ze stanowiska konieczności utrzymania demokratycznego charakteru Samorządu Miejskiego (projekt rządowy nie został wprowadzony w życie).

Na wniosek Klubu Soc. Rada Miejska w 1937 r. uchwaliła wystąpić do Władz państwowych o niepobieranie podatku specjalnego od uposażeń, wychodząc z założenia, że jest to faktyczna obniżka na niskim poziomie pozostających pensyj pracowników.

Gdy ustawa Skarbowa na r. 1938-39 zezwoliła Władzom Samorządowym na niepobieranie wspomnianego podatku, Rada Miejska na wniosek Klubu Socjal. uchwaliła zaniechać pobierania podatku specjalnego od pensyj pracowniczych i wypłacanych emerytur.

Jak widać Rada Miejska niezależnie od spraw Samorządowych rozpatrywanych na skutek wniosków Zarządu Miejskiego oraz spraw budżetowych okazywała stale zainteresowanie żywotnymi sprawami społecznymi.

Do podejmowania uchwał Rada Miejska posiadała jednolitą większość — spośród radnych Klubu Socjalistycznej Jedności Robotniczej. Do stanowienia w sprawach majątku miejskiego i zaciągania pożyczek większość stanowiły Kluby Socjalistycznej Jedn. Robotniczej i Bloku Gospodarczego, co było skutkiem albo uzgodnienia, albo rezygnowania przez większość z przeprowadzania niektórych uchwał.

Takich spraw było sporo, między nimi sprawy o dużym dla miasta znaczeniu. Większość n. p. zrezygnowała dla dobra pracy z przepisów o podleganiu przez radnych karom za opuszczenie posiedzeń Rady Miejskiej, zaniechała przekazania Spółdzielni Mieszkaniowej terenów pod budowę Osiedla Mieszkaniowego, odraczała przez rok czasu uchwalenie przepisów o pokrywaniu części kosztów budowy ulic przez właścicieli nieruchomości, zaniechała uchwalenia protestu przeciw pozbawieniu miast środków finansowych i t. p.

PRACE ORGANIZACYJNE ZARZĄDU MIASTA

W czasie trwania bieżącej kadencji Rady Miejskiej i Magistratu statutowo uregulowane zostały sprawy organizacji biur, instytucyj, zakładów i przedsiębiorstw miejskich.

Do najpoważniejszych w tej dziedzinie należy wydanie szeregu przepisów, którym ostateczny wyraz dał statut organizacyjny biur Zarządu Miejskiego, ustanowiony decyzją Prezydenta Miasta z dnia 29.IV.38 r. określający czynności poszczególnych wydziałów i mniejszych komórek organizacyjnych. Nadto Statut zawiera regulamin ściśle określający obowiązki urzędników według zajmowanych stanowisk i odpowiedzialność za należyte wykonanie powierzonych czynności.

Uchwalone przepisy kancelaryjne ustalają zasady postępowania z aktami i przyczyniają się do sprawniejszego załatwiania spraw bieżących.

W roku 1937 uchwalono nowy statut Zjednoczonych Przedsiębiorstw Miejskich, obejmujący Gazownię, Zakład Wodociągowo - Kanalizacyjny i Halę Targową. Zjednoczone Przedsiębiorstwa Miejskie stanowią wydzieloną z ogólnej gospodarki miejskiej jednostkę administracyjną. Statut ustala zakres uprawnień i obowiązków poszczególnych władz Zj. Przeds. Miejskich, którymi są: Rada Miejska, Zarząd Miejski, Zarząd Zjednoczonych Przedsiębiorstw Miejskich i Dyrekcja.

Do ważnych prac w tej dziedzinie należy również wydanie szczegółowej instrukcji dla wymiaru podatków miejskich, likwidatury Kasy Miejskiej i działu egzekucyjnego.

Uchwalony 13.X.1937 r. regulamin Rzeźni Miejskiej ustala zakres i tryb działalności tego przedsiębiorstwa. Regulamin zawiera nadto: przepisy sanitarno-weterynaryjne, regulamin stacji kontroli sanitarnej, regulamin solarni skór przy rzeźni, regulamin taniej jatki, regulamin szlamiarni jelit.

Dalej ustanowiono Statut referatu kontroli gospodarki miejskiej oraz instrukcję szczegółową dla referenta kontroli, regulamin biura ewidencji i ruchu ludności, regulamin pracy personelu lekarsko-higienicznego w publicznych szkołach powszechnych, statut przychodni dla matki i dziecka, regulamin dla pacjentów Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem, oraz przepisy o przymusowym leczeniu zębów dzieci szkolnych.

Wreszcie w zakresie przepisów regulujących stosunki służbowe z pracownikami znowelizowano i wydano przepisy dyscyplinarne, wprowadzając zasadę dwuinstancyjności w orzekaniu za wykroczenia i występki służbowe, oraz uchwalono regulamin udzielania zaliczek pracownikom miejskim.

Wymienione wyżej statuty, przepisy i regulaminy wprowadzone w ciągu krótkiego stosunkowo czasu trwania bieżącej kadencji Rady Miejskiej i Zarządu Miasta stanowią poważny dorobek dla mia-

sta. Przepisy te normują zakres działalności i tryb postępowania we wszystkich agendach miejskich (biurach, instytucjach, zakładach i przedsiębiorstwach) i przy stałej kontroli Zarządu Miasta przyczyniły się do znacznego usprawnienia administracji miejskiej. Podczas dyskusji nad ostatnim sprawozdaniem Komisji Rewizyjnej na Radzie Miejskiej zarówno większość Rady Miejskiej jak i przedstawiciele opozycyjnych klubów radzieckich podkreślili znaczny postęp w dziedzinie usprawnienia i zrationalizowania gospodarki miejskiej.

W dziedzinie regulowania stosunków pracowniczych na podkreślenie zasługuje:

- 1) uchwalenie nowego statutu etatów stanowisk służbowych i
- 2) zawarcie układu zbiorowego ze Związkiem Pracowników Komunalnych i Instytucyj Użyteczności Publicznej w sprawie pracowników kontraktowych Zjednoczonych Przedsiębiorstw Miejskich.

W polityce wynagrodzenia pracowników Zarząd Przedsiębiorstw brał pod uwagę przede wszystkim płace pracowników o mniejszych uposażeniach. Wynik tego nastawienia charakteryzuje wykres na str. 10.

Bardzo poważny jest zakres t. zw. czynności zleconych wykonywanych przez Samorząd, tj. tych czynności, które Zarząd Miejski wykonywa w zastępstwie władz państwowych.

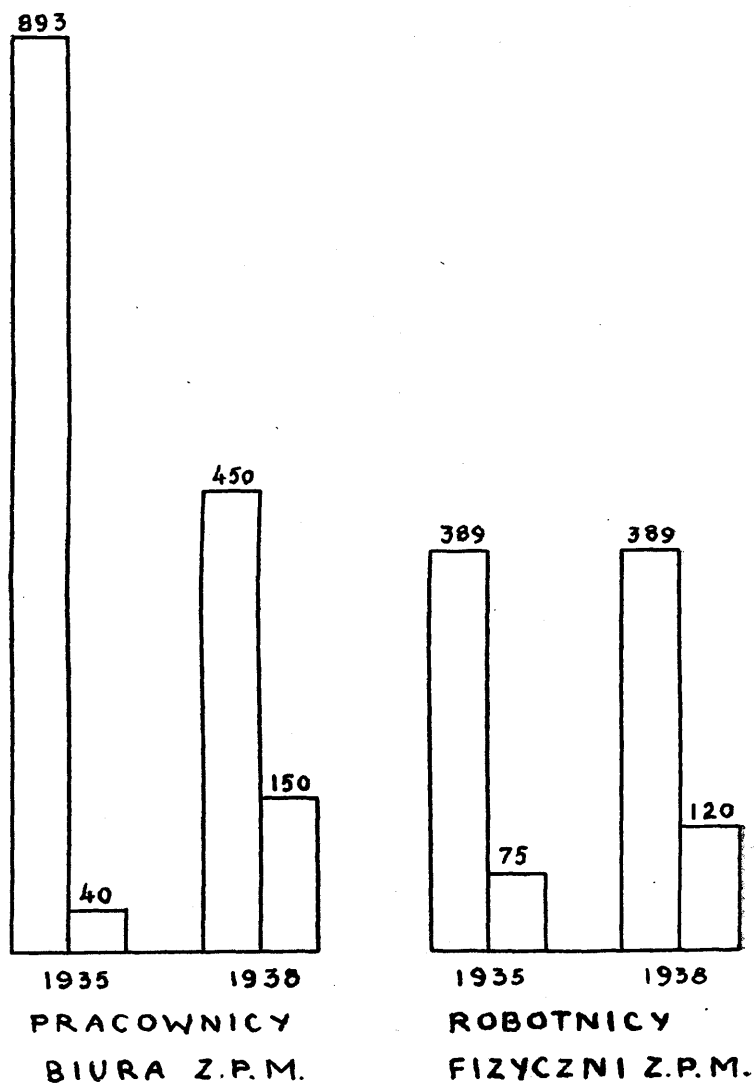
Załatwianie spraw zleconych należy przeważnie do kompetencji Wydziału Administracyjnego. Należą do nich: sprawy wojskowe (meldunki, doręczanie wezwań, dokumentów wojskowych itp.), ewidencja koni, podwód, obszerny dział ewidencji i kontroli ruchu ludności (Biuro Meld. i Biuro Ewid.) oraz dział obrony przeciwlotniczo-gazowej.—Wymienione działy przed kilku laty albo w ogóle nie były załatwiane przez Zarząd Miejski (O.P.L., ewidencja) albo też załatwiane były w minimalnym zakresie. To też w tych dziedzinach przeprowadzono zasadniczą reorganizację i rozbudowę. Szczególnie rozbudowano i usprawniono dział ewidencji i ruchu ludności. Dzięki usprawnieniu tego działu pracy i wprowadzeniu szeregu kartotek (wyborców, poborowych różnych roczników, dzieci w wieku szkolnym itd.) umożliwione jest prowadzenie badań statystycznych oraz znakomicie ułatwione zostało sporządzanie list wyborców do Parlamentu i Rady Miejskiej.

Zarząd Miejski w ostatniej kadencji założył Archiwum Miejskie. W Archiwum złożono akta miejskie, które są obecnie porządkowane. Tam też założona będzie pracownia naukowa, do badań naukowych o przeszłości Piotrkowa.

GOSPODARCZE WYTYCZNE PRAC ZARZĄDU MIEJSKIEGO

Systematyczne ograniczanie uprawnień finansowych Samorządu i zmniejszanie jego źródeł dochodowych zmusiły już w r. 1932-33

ZMIANA ROZPIĘTOŚCI UPOSAŻEŃ
PRACOWNIKÓW BIURA I ROBOTNIKÓW
Z.P.M.
W CIĄGU 4-CH LAT

Władze Miejskie do daleko idących posunięć oszczędnościowych. W okresie rządów Tymcz. Prezydenta (w r. 1934-35) ograniczono jeszcze bardziej wydatki społeczne i równocześnie obniżono płace pracowników biur i przedsiębiorstw miejskich.

Obecny Zarząd Miejski zerwał z utartą metodą szukania oszczędności w obniżaniu płac i redukcji personelu, tym bardziej, że rosące stale potrzeby społeczne i zlecenie Samorządowi wykonywania coraz nowych czynności wymagają, zwiększenia ilości agend i pracowników miejskich.

Natomiast drogę do zrównoważenia budżetu miejskiego Zarząd Miejski widział w pracach objętych następującym planem:

1) oddłużenie miasta oparte na uznaniu przez Państwo konieczności zdjęcia z Samorządu ciężarów pożyczki ulenowskiej i dostosowania zobowiązań do możliwości płatniczych i źródeł dochodowych miasta,

2) usprawnienie administracji biur i metod gospodarowania majątkiem miejskim,

3) reorganizacja i usprawnienie techniczne przedsiębiorstw miejskich,

4) zmniejszenie świadczeń miasta na rzecz kapitału zagranicznego, korzystającego z koncesji na dostawę prądu elektrycznego.

5) opracowanie programu inwestycji gospodarczo uzasadnionych, którego wykonanie może podnieść gospodarczo miasto, zmienić strukturę ekonomiczną jego ludności i przez zwiększenie dochodu społecznego obywateli, stworzyć podstawę do zwiększenia zamożności obywateli, a tym samym wpływów podatkowych.

Wyniki prac Zarządu Miejskiego w dziedzinie uporządkowania finansów i administracji omawiamy dalej bardziej szczegółowo. Prace te przeprowadzono przeważnie własnym personelem, niejednokrotnie także przy pomocy rzeczoznawców Związku Miast oraz przy udziale Rady Miejskiej.

Przy udziale również Rady prowadzono akcję przeciw nadmiernej eksploatacji miasta ze strony Elektrowni — tego największego zakładu użyteczności publicznej w Piotrkowie.

CENA PRĄDU ELEKTRYCZNEGO.

Niejednokrotnie w tych sprawach Zarząd Miejski występował do Władz Nadzorczych Elektrowni. Przytaczano fakty niehonorowania umów z miastem, nie wykonywania i nie utrzymywania sieci elektrycznej i urządzeń zgodnie z wymaganiami nowoczesnej techniki i estetyki, nie wykonywania warunków, pod jakimi władze zezwoliły na uruchomienie Elektrowni. Fakty te dały podstawę Zarządowi Miejskiemu do domagania się odpowiedniej kontroli nad tym zakładem, stanowiącym własność kapitału zagranicznego. Wyciągnięcie konsekwencji z tych faktów spoczywa nadal w kompetencji Władz Państwowych.

Dzięki własnym jednak posunięciom taktycznym w dziedzinie gospodarki miejskiej i przy pomocy odpowiedniego materiału prawnego udało się Zarządowi Miejskiemu uzyskać w ciągu ostatnich 4 lat pewne obniżenie ceny prądu dla oświetlania miasta i instytucyj miejskich.

Skorygowanie umów z Elektrownią na dostawę prądu do oświetlenia miasta i dla przedsiębiorstw daje Samorządowi obecnie oszczędność (w porównaniu z cenami płaconymi w r. 1934-35) w wysokości ponad 22.500 zł rocznie. Ponieważ oszczędność powyższa wpływa również na rentowność przedsiębiorstw miejskich, a więc i zakładów wodociągowych, dało to podstawę Radzie Miejskiej do powzięcia uchwały o obniżenie również ceny wody i opłat kanałowych o 10% z dniem 1 kwietnia 1939 r.

Skutkiem takiej polityki gospodarczej Samorządu pieniądze przeznaczone na zyski kapitału zagranicznego Elektrowni Piotrkowskiej nie tylko pozostają w Piotrkowie, lecz wracają bezpośrednio do szerokich mas konsumentów wody w postaci niższych opłat za wodę.

Starania miasta o wydatną obniżkę ceny prądu dla ogółu konsumentów są robione w dalszym ciągu a podstawę tej walki w bieżącym roku rozszerzono przez porozumienie z innymi miastami i w oparciu o Związek Miast.

We wspomnianym poprzednio programie inwestycyjj gospodarczych, których celem ma być wzmocnienie bazy gospodarczej miasta — Zarząd Miejski dał wyraz dążeniu do ożywienia Piotrkowa pod względem handlowym i większego jego związania z potrzebami rolniczej ludności powiatu.

TARGOWICA ZWIERZĘCA.

Na pierwszy plan wysunięto sprawę budowy nowoczesnej Okręgowej Targowicy Zwierzęcej na terenach położonych między Placem Targowym a Czarną Drogą z wyzyskaniem placu przyległego na rynek paszy i zboża. Targowica taka w pobliżu Hali Targowej niedaleko kolei i centrum miasta, gdzie rolnik - hodowca mógł by załatwiać zakupy w mieście i gdzie odbywać się będą hurtowe zakupy dla wojska i na eksport — ma kolosalne znaczenie dla powiatu i ludności.

PROJEKT CHŁODNI JAJ.

Równocześnie zaprojektowano przerobienie niedostatecznie wyzyskanych pomieszczeń chłodniczych w Halach Targowych na chłodnię i sortownię jaj, która będzie mogła stać się ośrodkiem handlu jajczarskiego i placówką eksportu dla kilku powiatów.

GAZYFIKACJA.

Przeprowadzenie inwestycyjj gazyfikacyjnych polega na zastosowaniu gazu z Gazowni Miejskiej jako energii motorycznej na Sta-

cji Pomp, a głównie do napędu motorów w chłodni miejskiej. Dzięki zastosowaniu tych urządzeń pieniądze dziś płacone Elektrowni za prąd zostaną w mieście.

MELIORACJA.

Do najbliższych zamierzeń gospodarczych należy również projekt melioracji terenów położonych wzdłuż rzeki Strawy od ul. Pereca aż do Wierzejki. Melioracja tak wielkiego terenu ma te tereny zamienić w ogrody warzywne i owocowe.

TERENY DLA PRZEMYSŁU.

W celu zachęcenia inicjatywy prywatnej do inwestowania kapitałów w budowie miejscowego przemysłu — Zarząd Miejski zaprojektował położenie specjalnego kolektora kanalizacyjnego od ul. Żwirki, co dało by możliwość „uzbrojenia“ terenów przemysłowych położonych na południe od ul. Pierackiego w potrzebne warunki do rozwoju przemysłu.

Wykonanie wymienionych wyżej inwestycji niewątpliwie podniesie stan gospodarczy miasta, a w przyznaniu na ten cel kredytów zainteresowane jest także Państwo.

II. Uporządkowanie finansów miejskich i charakterystyka budżetu miasta

ODDŁUŻENIE.

By finanse miejskie uporządkować Zarząd Miejski rozwinął akcję w kierunku jak najkorzystniejszego dla miasta uregulowania sprawy oddłużenia, którą zajęły się czynniki rządowe przy pomocy Centralnej Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej. Jak wiadomo zadłużenie to powstało wskutek tak zwanej pożyczki Ullenowskiej z r. 1925.

W 1934-35 r. zadłużenie długoterminowe Samorządu m. Piotrkowa wynosiło ogółem 33.600.000 zł., a obecnie wynosi ono 6.600.000 zł. Wysokość długu na 1 mieszkańca ludności wyniosła w okresie 1934-35 r. zł. 634, a obecnie zł. 125.

Roczna obsługa wszystkich długów miejskich przed oddłużeniem miasta wynosiła około 1.600.000 zł., obecnie wynosi 96.000 zł.

Równocześnie unikano dalszego zadłużania się. Od 1935-36 r. starano się jak najmniej pożyczać na spłaty długoterminowe i jak najmniej spłacać starych pożyczek.

Ilustrują to następujące cyfry

rok	pożyczono zł.	spłacono zł.
1934/35	283.800	240.000
1935/36	189.000	151.000
1936/37	83.500	74.000
1937/38	87.000	82.000
1938/39	90.000	96.000

Z porównania tych cyfr wynika, że zadłużenie długoterminowe miasta pochodzi prawie wyłącznie z okresu przedoddłużeniowego a zobowiązania zaciągnięte po tym okresie stanowią zaledwie 3% ogólnej sumy zadłużenia długoterminowego.

Zaznaczyć przy tym należy, że pożyczki uzyskane w latach 1935 — 1939 nie obciążają obywateli podatkami, gdyż zaciągnięte były wyłącznie w tych wypadkach, gdy mogły być zamortyzowane na

skutek zwiększenia dochodów w konsekwencji zaciągnięcia pożyczki (np. pożyczka na rozbudowę Rzeźni, Wodociągów, Gazowni).

Jak wspomniano zadłużenie długoterminowe wynosi obecnie zł. 6.600.000. Zgodnie z decyzją Centralnej Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej obsługa tych długów stanowi jeszcze ciągle poważny ciężar dla budżetu miasta. W najbliższych latach obsługa długów będzie wynosiła:

w roku	złotych
1939/40	106.000
1940/41	106.000
1941/42	118.000
1942/43	121.000
1943/44	119.000 itd.

Stanowi to przeciętnie zaledwie 12% ogólnych wydatków zwy- czajnych miasta, podczas gdy ustawowo maksymalny procent zadłu- żenia może wynosić 25%. Niezależnie jednak od zadłużenia finanso- wego budżet miasta, na którym opiera się gospodarka Samorządu, nie daje się absolutnie zrównoważyć, to znaczy wykazuje więcej wy- datków, niż miasto może mieć dochodów *).

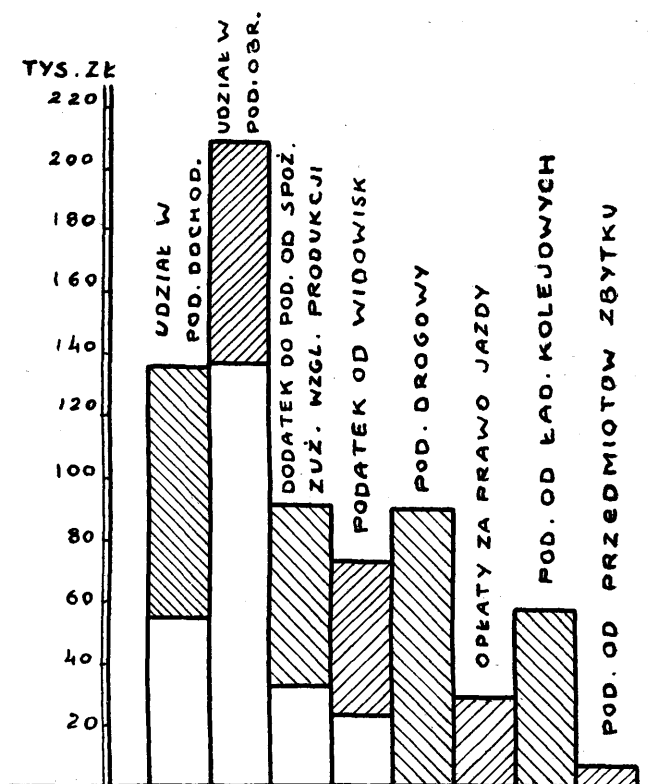
BUDŻET.

Budżet po stronie wydatków zamyka się w granicach około 1.200.000 zł., a po stronie dochodów w granicach 1.050.000 zł. Jakie są tego przyczyny? Przede wszystkim specyficzne warunki życia piotrkowskiego — brak wielkiego przemysłu, słaby handel i rzemio- sło, ubogość powiatu itp. Nadto odgrywają tu zasadniczą rolę prze- pisy prawne, na podstawie których Samorząd dochody swoje czer- pać jest w stanie. Otóż przepisy te pozbawiły miasto szeregu źródeł dochodowych: jak podatku od ładunków kolejowych, od przedmio- tów zbytku, szpitalnego, drogowego, za prawo jazdy i t. p. które nie wiele obciążając ludność dawały by Samorządowi 120.000 zł. rocznie. Gorzej jeszcze odbiło się na finansach miasta zmniejszenie udziałów miasta w podatkach i dodatkach do podatków państwowych, a przede wszystkim w podatku dochodowym, przemysłowym, spożycia, zuży- cia względnie produkcji, co łącznie z innymi ograniczeniami stanowi dla Kasy Miejskiej ubytek 280.000 zł., a wraz ze skasowanymi po- datkami samoistnymi zł 400.000.

Kartogram na str. 16 wykazuje jak to od 1930-31 r. do 1937-38 roku zmniejszono wpływy Samorządu z podatków:

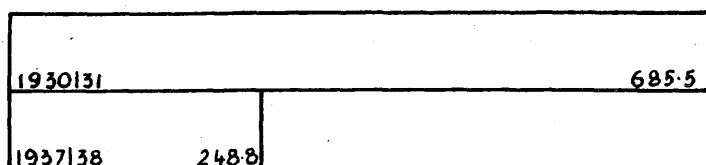
*) Ciekawy jest następujący szczegół o specyficznych warunkach ziemi piotrkowskiej. Pan Wicepremier Kwiatkowski dowodził przed rokiem, że widzi poprawę gospodarczą w Polsce w zwiększeniu wpływów podatko- wych, ale wymienił jeden Urząd Skarbowy, który zawiódł nadzieje, bo dał mniej dochodu niż przewidywano. Był to powiat piotrkowski.

ZMNIEJSZENIE WPŁYWÓW SAMORZĄDU Z PODATKÓW I OPŁAT

CAŁKOWITA WYSOKOŚĆ SKŁUPKÓW - WPŁYW W R. 1930/1
 POLA NIEZAKRESKOWANE - WPŁYW W R. 1937/8
 POLA ZAKRESKOWANE - ZMNIEJSZENIE LUB
 POZBAWIENIE DOCHODÓW

WPŁYWY W TYSIACACH ZŁ

Obecnie z podatków własnych miasto pobiera:

podatek od psów	rocznie ok. zł.	3.000
„ sztyldów	„	11.000
„ widowisk	„	22.000
„ zaprotestowanych weksli	„	3.000
„ hotelowy	„	1.000

R a z e m zł. 40.000

Równocześnie miasto obowiązane jest ponosić w myśl przepisów ustawowych szereg nowych wydatków, na które wbrew ustawie o finansach komunalnych — nie wskazano źródła pokrycia.

Są to następujące wydatki: dodatek mieszkaniowy dla nauczycieli *), utrzymywanie biura ewidencji i ruchu ludności, wydatki na O. P. L., W. F. i P. W., kwaterunek wojskowy, straż ogniowa itp. Powodują one roczny koszt około 109.000 zł., a więc przeszło 10% obecnych dochodów budżetowych miasta, gdy w 1930—31 r., wynosiły zaledwie 10 do 11.000 zł. Dodajmy do tego konieczność dopłacania z tytułu robót prowadzonych z Funduszu Pracy z własnych sum Kasy Miejskiej około 90.000 zł. a otrzymamy blisko 200.000 zł. nowych ciężarów, które wraz z 400.000 zł. ubytku w podatkach dają sumę zł. 600.000 zł. zmniejszonych dochodów rocznie. Równa się to sumie rocznych dochodów Samorządu z podatków i opłat.

Nic dziwnego, że w tych warunkach budżet w Piotrkowie jest wyraźnie deficytowy. Związek Rewizyjny Samorządu Terytorialnego w Warszawie w protokóle z rewizji działalności finansowej i gospodarczej m. Piotrkowa przeprowadzonej w lutym 1938 r., stwierdziwszy deficytowy charakter budżetu, wyciąga taki wniosek z oceny sytuacji finansów miejskich:

...“Na ewentualność zmniejszenia obecnego zakresu działania w ramach budżetu zwyczajnego liczyć trudno z tego względu, iż Gmina musi spełniać minimum zadań w zakresie najniezbędniejszych potrzeb publicznych. A te przy specjalnej strukturze gospodarczo-społecznej miasta są duże i łatwo zwięzić się nie dadzą...”

To też zwiężenia działalności Zarząd Miasta stosować nie mógł, kierował zaś swoją uwagę na kwestje zasadniczego uporządkowania finansów oraz na inwestycje gospodarcze, które miasto podnieść mogą na wyższy poziom.

Nadto podkreślić tu należy, iż sprawność organizacyjna i twórcze wyzyskanie wszystkich źródeł dochodowych, jakie przewidują dla Gminy ustawy finansowe na zadośćuczynienie potrzebom ludności

*) Dodatek mieszkaniowy był dawniej wypłacany przez Skarb Państwa i zasadniczo przesądzona jest kwestia wypłaty tego dodatku przez Państwo w następnych latach, jednak dotychczas miasto ponosi w związku z wypłacaniem dodatku poważne koszty.

dają możność Zarządowi Miejskiemu domagania się pokrycia deficytu budżetowego w postaci dotacji Komunalnego Funduszu Zapomogowego przy Banku Komunalnym, od którego Samorząd przy poparciu Pana Wojewody, jako przedstawiciela Władzy Nadzorczej, zwaca się o dotacje. Ta sama okoliczność jest przyczyną, iż Zarząd Miasta otrzymuje poważne subwencje od Skarbu Państwa i instytucyj ubezpieczeniowych na działalność sanitarną, lecznictwo, opiekę społeczną (kolonie letnie, aparat Rentgena, dentystyka szkolna, stacja opieki nad matką i dzieckiem i in.), o czym mowa dalej.

III. Uporządkowanie miasta i inwestycje

ROZBUDOWA URZĄDZEŃ MIEJSKICH, BUDOWA DRÓG, IN-SPEKCJA BUDOWLANA, PLANTACJE I POMIARY MIASTA.

Kadencja 1925 — 1928 r. dała miastu inwestycje w postaci wodociągów, kanalizacji, wielkiej hali targowej, domów mieszkalnych, baraków, szkół, urządzeń sportowych itp. Był to okres pomyślnej koniunktury gospodarczej. W następnym okresie 1928 — 1933 przyszedł kryzys, który specjalnym ciężarem legł na Piotrkowie. W tych latach główną troską Zarządu Miejskiego było zatrudnienie jak największej ilości bezrobotnych, w celu zmniejszenia klęski bezrobocia. Prowadzone były głównie roboty drogowe, tym więcej potrzebne, że stan dróg w Piotrkowie był opłakany. Na początku kadencji 1935 — 1939 r., problem bezrobocia nie stracił na znaczeniu. Nadto problem budowy dróg był rozpatrywany z punktu widzenia potrzeb ogólnopństwowych i zgodnie ze wskazaniami w tym względzie organów kontroli Władz Nadzorczych.

W dalszym ciągu skierowano uwagę Zarządu Miasta na uzyskanie jak największych sum na prowadzenie robót publicznych i to w jak najszerszym zakresie, oraz przygotowano plany i kosztorysy potrzebnych inwestycji na sumę ogólną ponad 3 miliony złotych.

BUDOWA DRÓG.

Budowa dróg ze względu na przeznaczenie kredytów inwestycyjnych z natury rzeczy wysunęła się na pierwszy plan robót inwestycyjnych. Jest to w Piotrkowie sprawa bardzo skomplikowana. Teren miasta jest bardzo rozległy (około 4.000 hektarów). Posiadacze prywatni parcelują grunta na peryferiach i zabudowują je ze względu na taniość terenów. Z tego powodu trzeba stale urządzać na krańcach miasta nowe ulice o charakterze mieszkalnym, gdy tymczasem Fundusz Pracy udziela subsydiów na urządzenie lub ulepszenie nawierzchni na ulicach wylotowych lub komunikacyjnych. Dalsza trudność to sprawa olbrzymiego bezrobocia w Piotrkowie, które sięga 3.500 rodzin. Budowa dróg najbardziej potrzebnych i jakościowo najlepszych oraz równoczesne zatrudnienie największej bezrobotnych

(czyli budowa dróg tanich) — oto zagadnienie jakie musiał Samorząd rozwiązać. W tym celu Zarząd Miejski czynił co następuje:

1) stale przekonywał czynniki odpowiedzialne o konieczności udzielania miastu jak największych kredytów na inwestycje,

2) zastosował własną metodę budowy nawierzchni przy której koszty robocizny wynoszą 70%, a materiału — tylko 30%,

3) wszelkie zasoby gotówkowe miasta używano na dopłaty do kosztów robót prowadzonych przez miasto.

Jak wspomniano Samorząd szukał sposobów prowadzenia tych robót w sposób, który by pozwolił na jak najmniejsze zużycie funduszków na materiały i jak największe — na robociznę. Samorząd rozpoczął stosowanie jezdni mozaikowych.

System ten dał najlepsze wyniki.

Przy stosowaniu jezdni mozaikowej (przetłukiwanie brukowca) koszty robocizny wynosiły 70% kosztów budowy, a z nowego kamienia 60%, podczas gdy przy zalecanych brukach z kamienia łamanego stosunek robocizny do materiałów jest odwrotny, zaś przy „dywaniku“ z asfaltu robocizna wynosi zaledwie 10 do 15%, a resztę pochłania materiał względnie koszt pracy majstrów (specjalistów) przedsiębiorstwa.

Do układania kostki Zarząd przystąpił po otrzymaniu kamieni w formie dotacji od Ministerstwa Komunikacji poza kredytami Funduszu Pracy na zatrudnienie bezrobotnych.

Po czterech latach doświadczenia w tym względzie i po wprowadzonych udoskonaleniach — Samorząd może stwierdzić z całą stanowczością, że system jezdni mozaikowych wytrzymał próbę życia, stanowiąc przy tym dorobek własnej inicjatywy m. Piotrkowa.

Kilka poniższych cyfr powinny dać pojęcie o zakresie wykonanych w latach 1935—1938 robót drogowych. Ogólny koszt budowy ulic wyniósł:

rok	złotych
1934/35	341.182.69
1935/36	318.790.38
1936/37	828.742.53
1937/38	848.785.35
1938/39	580.493.18

W powyższych sumach mieszczą się kwoty dopłacane z funduszków własnych gminy w następującej wysokości:

rok	złotych
1934/35	39.182.69
1935/36	80.040.39
1936/37	103.742.53
1937/38	89.177.85
1938/39	134.879.79

Rezultat robót na przestrzeni lat 1935 do 1938 jest następujący: przybyło nawierzchni z kamienia polnego — 75.746 m. kw., nawierzchni mozaikowych 64.856 m. kw., nawierzchni z kostki nieregularnej na cemencie — 13.121 m. kw., nawierzchni asfaltowych — 20.625 m. kw. Razem przybyło 174.348 m. kw. Powyższy przyrost ulic z kamienia polnego i poważny przyrost nawierzchni ulepszonych odbył się kosztem przerobienia i zniesienia dróg gruntowych, szosowych lub leśzowych o łącznej powierzchni 136.823 m. kw.

Obecnie nawierzchnie ulepszone posiadają następujące ulice: z kostki nieregularnej — ul. Curie Skłodowskiej, Śląska, Łódzka i Krakowska od przejazdu kolejki wąskotorowej do ul. Przedborskiej; nawierzchnie asfaltowe — ul. Wolborska i Krakowska (od przejazdu kolejki do granic miasta); nawierzchnie mozaikowe — ul. Piłsudskiego (od P. Litewskiego do ul. Łódzkiej), Jerozolimska, Spacerowa, Karolinowska, Grodzka, Pijarska, Garncarska, Zeromskiego, Sienkiewicza (od Pl. Litewskiego do ul. Łódzkiej), Pl. Litewski, Kwiatowa, Okrzei.

ROZBUDOWA RZEŻNI.

Istniejąca od przeszło 30 lat prymitywnie dotychczas urządzona Rzeźnia Miejska, poczynszy od 1935 r. ulega ciągiemu przeobrażeniu. Jeszcze w 1934 r. wybudowana została hala uboju dla świń, ale z chwilą gdy przystąpiono do adaptacji budynku okazało się, że trzeba było budynek przebudować i rozszerzyć pomieszczenie hali.

W czasie od 1935 do 1938 r. dobudowano 3.500 m. sześć., a przebudowano gruntownie 1.700 m. sześć. hal ubojowych. Niezależnie od powyższego wybudowano: gnojarkę, gnojnik, budynek na wagę. Zainstalowano w tym czasie 120 m. b. kolejki wiszącej i 100 m. b. kolejki do przewozu tusz bydlęcych, kompletne urządzenie chłodnicze dla urzędzonej przy rzeźni przedchłodni, służącej do konserwacji mięsa, urządzono tanią jatkę dla sprzedaży mięsa mniej wartościowego, zainstalowano wagę automatyczną do ważenia zwierząt przed ubojem, zainstalowano aparat elektryczny do usypiania trzody chlewnej przed ubojem, urządzono dwie płóczkarnie jelit, solarnie skór, warsztat mechaniczny, poczekalnię dla rzeźników, urządzono hale ubojowe i pokój lekarski.

W bieżącym roku budżetowym wybudowano nowy budynek na kotłarnię oraz obory i stajnie dla taboru miejskiego. Zakupiono kocioł parowy, otynkowano część fasady południowej, wybudowano 350 m. b. płotu siatkowego, rozpiętego na przeszło 100 słupach żelbetowych, urządzono skwer w obrębie podwórka Rzeźni i przystąpiono do uporządkowania dziedzińca w obrębie Rzeźni oraz założenia sadu owocowego na tyłach terenów.

Rozbudowa Rzeźni ma, pomijając stronę gospodarczą, kolosalne znaczenie sanitarne dla higieny publicznej w mieście.

REGULACJA RZEKI STRAWY I STRAWKI.

W latach 1934 — 1937 Samorząd uregulował koryta Strawy i Strawki na ogólnej długości 8.200 m. b. kosztem 208.344 zł. Miało to kolosalne znaczenie przede wszystkim dla polepszenia warunków higienicznych miasta. Najbliższym zadaniem jest pokrycie tych rzeczek w granicach większego zabudowania.

ZADRZEWIENIE MIASTA.

W dbałości o warunki higieniczne i estetykę Zarząd Miejski w dalszym ciągu powiększał stan zadrzewienia miasta. W tym celu wysadzono większą ilość drzew na ulicach, założono nowe zieleńce i rozbudowano istniejące ogródki działkowe.

Od 1934 r. wysadzono około 8.000 drzewek na ulicach, urządzono zieleńce (skwery) na pl. Zamkowym i Agricoli, kwietniki na pl. Trybunalskim oraz założono 4 ogrody działkowe: przy ul. Limanowskiego i Garbarskiej — 91 działek o pow. 4 ha 8.706 m. kw., przy ul. Przemysłowej i Gospodarczej, 50 działek o pow. 2 ha 1.206 m. kw., przy ul. Eryka (pomiędzy Placem Wyścigowym a szosą Krakowską) — 83 działki o obszarze 6 ha 8.146 m. kw. oraz 70 działek przy ul. Piłsudskiego o pow. 2,5 ha.

POMIARY.

Specjalną troskliwością Zarząd Miejski otoczył sprawę pomiarów. Celem pomiarów jest opracowanie planu zabudowy, żeby miasto rozbudowywało się planowo i racjonalnie. Pomiary rozpoczęte w 1933 r. prowadzone przez specjalne Biuro Pomiarów, stale postępują naprzód. Wyniki prac przy pomiarach podstawowych można określić procentowo jak następuje:

- a) triangulacja — ukończona w 100%.
- b) poligonizacja — ukończona w 100%.
- c) niwelacja — ukończona w 100%.
- d) tachimetria — ukończona w 100%.
- e) pomiary szczegółów wykonano w 60%.

Zaznaczyć należy, że przy pomiarach szczegółowych w Piotrkowie ustala się granice poszczególnych nieruchomości, stabilizuje się je i spisuje protokoły. Pomiar granic nieruchomości prywatnych ma dla miasta i dla właścicieli bardzo duże znaczenie, gdyż na jego podstawie projektuje się w przyszłości wprowadzenie hipoteki przymusowej oraz zaprowadzenie katastru gruntów miejskich. W ten sposób zostaną zagwarantowane granice poszczególnych nieruchomości.

Sporządzenie planu geodezyjnego jest pracą, która musi trwać dłuższy okres lat, więc dla przyspieszenia planu zabudowy prawie jednocześnie z rozpoczęciem prac pomiarowych zamówiono w Polskich Liniach Lotniczych „Lot“ początkowo fotoszkic, po tym fotoplan

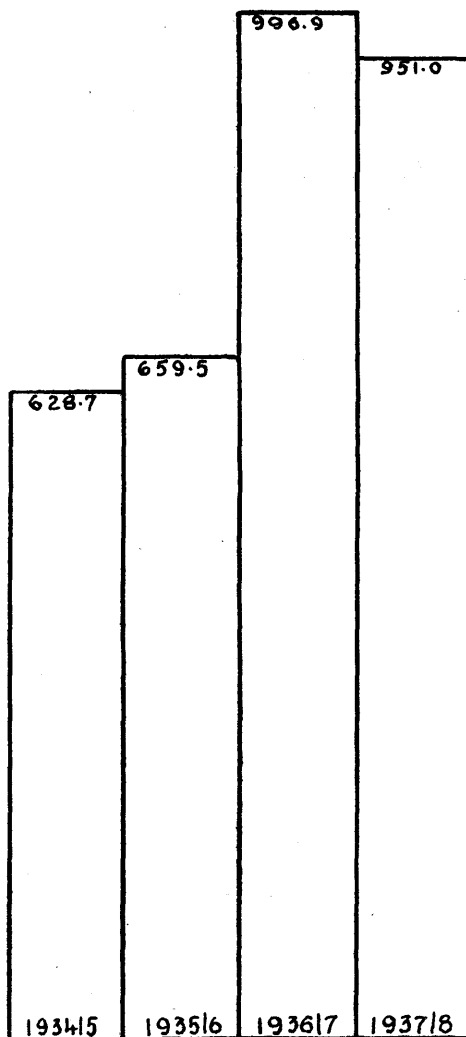
miasta. Nalot i zdjęcia dokonane zostały w jesieni 1934 roku. Fotoplan ostatecznie miasto otrzymało w 1937 r. i po poprawieniu został on definitywnie wykończony w 1938 r. Z chwilą otrzymania fotoszki-cu (1935 r.) miasto weszło w kontakt z Biurem Regionu, gdzie zamówiony został plan zabudowy miasta.

Wspomnieć należy, iż wśród wielu prac pomiarowych również wykonano plan warstwicowy, który daje podstawę nie tylko do regulacji ulic, ale i do rozwiązania zasadniczej sprawy kanalizacji burzowej. Sprawa ta ma poważne znaczenie. Piotrków bowiem ma kanalizację rozdzielczą dla ścieków i nieczystości spłukiwanych wodą z wodociągów, brak jest jednak kanalizacji dla odprowadzenia wód opadowych, czyli tak zwanych burzowców.

WYDATKI INWESTYCYJNE.

Na str. 24 dajemy kartogram, zawierający zestawienie sum t. zw. wydatków nadzwyczajnych, obejmujących najważniejsze inwestycje w latach 1934 — 1939. Wydatki te w ostatniej kadencji stale rosły i osiągnęły, jak widać, w 1937/38 r. blisko jeden milion złotych.

WYDATKI NADZWYCZAJNE
|INWESTYCYJNE|
W TYSIACACH ZŁ

IV. Społeczna działalność Samorządu

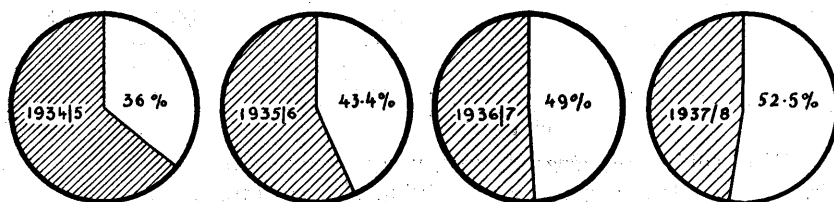
(OŚWIATA, OPIEKA I ZDROWOTNOŚĆ).

Samorząd w Piotrkowie rozumie pod pojęciem „wydatki społeczne“ nie tylko koszty zaspokojenia doraźnych potrzeb materialnych ubogich, ale i najpilniejsze potrzeby socjalne, zdrowotne i kulturalne miasta, wobec których muszą ustąpić na dalszy plan sprawy np. zewnętrznej reprezentacji miasta lub inne tym podobne.

W tym szerszym znaczeniu wydatki społeczne w Piotrkowie do r. 1925 były minimalne. Jak wykazano w poprzednich sprawozdaniach Samorządu Miejskiego wydatki na cele społeczne w r. 1929/30 doprowadzone zostały przez poprzednie Zarządy Miasta do 51% ogólnych wdatków budżetu.

W roku 1934/35 procent tych wydatków w stosunku do całego budżetu zwyczajnego spadł do 36%. W następnych latach jednak wydatki te podniesiono. Wyniosły one, jak to ilustrują poniższe kartogramy, w poszczególnych latach budżetowych — 43,4%, 49%, 52,5% całości budżetu, osiągnęły więc granicę stanowiącą więcej niż połowę wszystkich wydatków budżetowych.

STOSUNEK WYDATKÓW NA CELE SPOŁECZNE
DO WYDATKÓW OGÓLNYCH /ZWYCZAJNYCH/ BUDŻETU

Bardziej szczegółowo przedstawia się to jak następuje:

R o k	Wydatki zwyczajne ogółem w zł.	Wyd. społeczne (oświata, opie- ka i zdrowie) w zł.	Procent wyd. og.
1934/1935	1.251.823	478.813	36%
1935/36	1.681.724	469.378	43,4%
1936/37	959.955	470.276	49%
1937/38	1.080.326	567.722	52,5%

Jeżeli porównamy ten stosunek procentowy wydatków społecznych w Piotrkowie w r. 1939/40 z analogicznym w innych dwóch miastach Województwa Łódzkiego, jak Kalisz i Pabianice, otrzymamy:

Piotrków	wydaje na cele społeczne —	52½% budżetu.
Pabianice	„ „ „ „ —	40% „
Kalisz	„ „ „ „ —	33% „

A przecież Pabianice liczące około 45 tys. mieszkańców (o 7 tys. mniej niż Piotrków) posiadają budżet większy niż Piotrków, sięgający 1.489.000 zł., Kalisz zaś o ludności 80 tys. mieszkańców posiada budżet na 2.576.202 złotych.

Jeżeli dalej porównamy dane statystyczne z tego zakresu w Piotrkowie z danymi ogólnymi, to okaże się, iż procent wydatków społecznych w Piotrkowie daleko przekracza *przeciętną* normę tych wydatków *w całej Polsce*. Z danych np. statystycznych za r. 1935 wynika, że wydatki zwyczajne wszystkich miast w Polsce stanowiły 318 milionów złotych, z tego na oświatę — 41,7 milionów, czyli 13%, zaś na opiekę społeczną i zdrowotność — 75,7 milj. zł., czyli 23,8%. Razem więc przeciętne świadczenia społeczne miast stanowiły w r. 1935 — 36,8%.

Specyfikacja tych wydatków w Piotrkowie przedstawia się następująco:

Wydatki społeczne według przeznaczenia.

Rok		Na oświatę	Na kulturę	Na zdro- wie publ.	Na opiekę	Razem
1934/35	Wydano	174.119,—	9.432,—	186.429,—	108.833,—	478.813,—
1935/36	„	171.212,—	8.925,—	183.747,—	105.494,—	469.378,—
1936/37	„	166.541,—	8.455,—	178.741,—	116.539,—	470.276,—
1937/38	„	186.323,—	10.144,—	244.870,—	126.385,—	567.722,—
1938/39	prelim.	206.386,—	12.194,—	250.220,—	138.511,—	607.311,—
1939/40	„	217.826,—	12.783,—	254.047,—	152.039,—	636.695,—

W obrębie powyższych sum wydatki na *dzieci i młodzież* znajdują najpoczytniejsze miejsce. Wykazuje to poniższa tablica:

Wydatki na dzieci i młodzież.

Specyfikacja	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Wydatki na dożywianie niemowląt i dzieci do lat 6	24,895,—	23,927,—	26,729,—	33 943,—	53 928,—	66 070,—
Na szkolnictwo powszechne	154 851 —	151,086,—	146,630,—	165 258,—	178,189,—	191 056 —
Wydatki na dożywianie dzieci od 7 — 14 lat, w szkołach, na koloniach oraz gwiazdka dla dzieci	28,263,—	31,369 —	39,016,—	40 846,—	45,749,—	39,905 —
Wydatki na dentysty i stykę szkolną	—	—	—	1,028 —	6,090,—	5,610,—
Wydatki na sieroty i dzieci opuszczone	21 126 —	22 249 —	23 702,—	26,942,—	36,315,—	39,778 —
Wydatki na młodzież od lat 14 - 20 (szkoła zaw., wychowanie fizyczne i stypendia)	23 769,—	25 976 —	24,730,—	26,028,—	33,640,—	40,620,—
Pływalnia	—	554,—	353,—	—	—	—

Najważniejsze wydatki na starców i ojców rodzin.

	1934/35	1935/36	1936/37	1937/39	1928/39
Na starców	24,985,—	25,836 —	25 919,—	29 123 —	38,962,—
Wydatki na zapomogi dla ojców rodzin, jak mieszkaniowe, pogrzebowe, odzież, porady itd.	8,866 —	11,894 —	12 851,—	14,706,—	22 188,—

Daliśmy kilka tablic porównawczych, z których widać stały cyfrowy wzrost wydatków na cele społeczne. Przechodząc do szczegółowej analizy pracy Samorządu w tej dziedzinie, będziemy posil-
kować się danymi, które dla przejrzystości podzielić należy na 3 ka-
tegorie:

- 1) świadczenia dla matek i dzieci w wieku przedszkolnym,
- 2) „ „ młodzieży w wieku szkolnym,
- 3) „ „ „ „ wieku od 14 do 20 lat,
- 4) „ „ „ „ dorosłych.

ŚWIADCZENIA DLA MATEK I DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

skoncentrowane zostały w Miejskiej Przychodni dla Matki i Dziecka oraz w Żłobkach.

PRZYCHODNIA.

Aby podnieść działalność Przychodni skoordynowano jej działalność z pracą innych przychodni czynnych na terenie miasta. Przede wszystkim objęto opieką zastępczą nad macierzyństwem robotnice zatrudnione w większych zakładach fabrycznych. W związku z tym otwarto dwa oddziały miejskiej przychodni w robotniczych dzielnicach miasta i zaopatrzone je w należyty sprzęt i urządzenia. Powstanie tych przychodni pozwoliło korzystać ze świadczeń matkom, które do tej pory nie mogły z niej korzystać. W ten sposób ilość osób znajdujących się pod opieką zwiększyła się dwukrotnie — z 220 dzieci do 420 (w tym 102 robotnice fabryczne). Jakie były świadczenia Przychodni? Przede wszystkim dożywiała ona dzieci, a w wielu wypadkach odżywiała je. Mieszkanki wydawane w Stacji zostały ulepszone — wartość ich żywności została podniesiona. W związku z tym ilość zużywanego w kuchni mlecznej cukru wzrosła prawie dwukrotnie, fosfatyny zaś — trzykrotnie.

Równocześnie także ilość wydanych w Stacji porcyj wzrosła niepomniernie. Podczas gdy w r. 1934/35 wydawano 500 flaszek, to w r. 1937/38 wydawano do 1500 flaszek, a w okresie letnim — do 2000 flaszek. Stacja udziela opieki lekarskiej i porad pielęgniarских dla dzieci w wieku do 2 lat, uczy matki wychowywać i pielęgnować dzieci i roztacza opiekę nad matką ciężarną. Jeżeli chodzi o robotnice fabryczne, to Stacja w tym zakresie zastępuje w obowiązkach miejscowe fabryki, które do tego czasu swego ustawowego obowiązku opieki nad matkami robotnicami nie spełniły.

ŻŁOBKI.

Druga forma pomocy dla matki i dziecka znalazła wyraz w pracy Żłobków. Uwzględniając wiek dziecka, Żłobek podzielono na tak zwany „Żłobek Mały“ gdzie mieszczą się dzieci od niemowlęstwa do 3 lat i „Żłobek Duży“, z którego korzystają dzieci od 3 do 6 lat. Żłobek czynny jest w dzień — od 7 lub 8 rano do 6 wieczorem.

Dzieci otrzymują odzież zakładową przez czas przebywania w Żłobku, korzystają z całodziennego utrzymania i otoczone są opieką lekarską i pielęgniarską. W „Żłobku Dużym“ dzieci prócz tego odbywają zajęcia dostosowane do wymagań okresu przedszkolnego, jak wycinanki, pieśni, gry, zabawy i t. p.

Do Żłobka przyjmowane są dzieci rodziców znajdujących się w wyjątkowej nędzy lub też matek nieślubnych i wdów, które poszukują pracy. Taka ostra selekcja tych dzieci spowodowana jest

małą ilością miejsc (w obu Żłobkach jest ich 47) w stosunku do zapotrzebowania.

To też Zarząd Miejski myśli o wykorzystaniu również inicjatywy organizacji kobiecych w kierunku rozszerzenia działalności Żłobków.

ŚWIADCZENIA DLA DZIECI W WIEKU SZKOLNYM.

Na czoło tych świadczeń wysuwa się działalność Samorządu w dziedzinie powszechnego nauczania.

OŚWIATA.

Począwszy od r. 1925 realizuje się *w całej pełni* obowiązek powszechnego nauczania. 98% dzieci obowiązanych do nauki uczęszcza do szkół. Zarząd Miejski pokrywa ze swego budżetu *wszystkie wydatki* związane z pracą 12 publicznych szkół powszechnych i 1 szkoły specjalnej dla niedorozwiniętych oprócz wydatków zasadniczych dla nauczycieli, które wypłaca Skarb Państwa. Szkoła dla defektywnych powstała z inicjatywy Zarządu Miasta w r. 1936 i ma ulec dalszemu rozszerzeniu przez Samorząd. Niezależnie od tego przed Samorządem stoi sprawa zorganizowania szkoły specjalnej dla dzieci moralnie zaniedbanych.

Kontrolę nad uczęszczaniem dzieci do szkół sprawowano przy pomocy czynnika obywatelskiego, reprezentowanego w Rejonowych Sądach Szkolnych. Nadto ściśle współpracowano na terenie szkół powszechnych z *Komitetami Rodzicielskimi*, których działalność godna jest podkreślenia.

W porozumieniu z Kierownictwami poszczególnych Szkół rozszerzono w ostatniej kadencji znaczną ilość lokali szkolnych, co spowodowało zwiększenie kosztów opalania, światła, utrzymania porządku i czystości, umeblowania i urządzenia. Założono nowe ogródki szkolne, wynajęto specjalne sale gimnastyczne, urządzono kuchnię. Szkoła im. H. Sienkiewicza (na Bugaju) została wyposażona we wzorową Pracownię Robót Ręcznych oraz w nowoczesnie urządzoną salę pokazową z całkowitą nowoczesną instalacją gazową, gdzie odbywa się nauka gospodarstwa domowego dla dziewcząt.

Dodatknie rezultaty dawała akcja *rozdawnictwa książek* dla biednej dziatwy szkolnej. Objęto nią 40% ogółu dzieci szkół powszechnych.

Szczególnie wybitne znaczenie miała akcja dożywiania dzieci w szkołach, prowadzona przez Samorząd poza dożywianiem prowadzonym przez Fundusz Pracy. Ilość dzieci dożywianych wyniosła rocznie 2000. Dożywianie trwa od 15 listopada do 1 czerwca każdego roku. Dzieci otrzymują pożywienie składające się z 200 gramów przegotowanego mleka i 75 gramów chleba. Częste są wypadki, gdy ten skromny posiłek jest *jedynym* w ciągu dnia pokarmem, które dziecko otrzymuje.

Na ubranie i obuwie dla dzieci uczęszczających do szkół wydatkowano rok rocznie większe sumy:

w r. 1934/35	w r. 1935/36	w r. 1946/37	w r. 1937/38	w r. 1938/39
zł. 1481	zł. 1503	zł. 2086	zł. 2630	około 4000 zł
dla 136 dzieci	dla 143 dzieci	dla 184 dzieci	dla 235 dzieci	dla 300 dzieci

HIGIENA SZKOLNA.

W dziale higieny szkolnej przeprowadzono zasadnicze zmiany. Powiększono personel lekarski i pielęgniarzski, założono kartotekę zdrowia wszystkich dzieci szkolnych, przenosząc pracę personelu w tej dziedzinie z dawnego Ambulatorium Szkolnego do szkół i do mieszkania prywatnego, t. j. do środowiska, w którym dziecko przebywa. Tak zorganizowanej kontroli zdrowia dzieci szkolnych niewątpliwie zawdzięczać należy, iż w ostatnich latach żadna z panujących na terenie miasta epidemii, nawet szkarlatyna, a w ostatnim roku — tyfus brzuszny — nie przeniosły się na tereny szkół i nauka w szkołach odbywała się normalnie.

DENTYSTYKA SZKOLNA.

Nowym działem pracy jest *dentystyka szkolna*. Z uwagi na zatrważający stan uzębienia dzieci szkolnych (przeszło 90% dzieci w szkołach z próchnicą zębów) zorganizowano nowy dział *dentystyki*. Wzorując się na inicjatywie m. Radomia, który — jedyne w Polsce pod tym względem miasto — zaprowadził przymus leczenia zębów u dzieci szkolnych — ustalono plan systematycznego leczenia wszystkich dzieci pierwszych i siódmych oddziałów szkół powszechnych oraz akcji doraźnej, którą objęto wszystkie dzieci szkolne (7 tysięcy). Sprawą tą zainteresowano instytucje lecznicze, Komitet Opieki nad Dzieckiem, Ubezpieczalnię Społeczną i niektóre Władze Państwowe, które uczestniczą w akcji. Dotychczas wyleczono (zaplombowano) zęby wszystkim dzieciom, które opuściły szkołę powszechną w r. 1937/38 oraz objęto akcją leczenia systematycznego 2000 dzieci, leczeniem doraźnym zaś — wszystkie dzieci uczęszczające do szkół.

Od 1.II.39 r. Ambulatorium czynne jest 7 godzin dziennie.

KOLONIE LETNIE.

Na szczególne podkreślenie zasługują tu jeszcze *kolonie letnie*, organizowane we wszystkich budynkach w Tarasce, koło Sulejowa. Kolonia została zaopatrzona w 170 łóżek metalowych, komplety bielizny, nakryć stołowych, w sprzęt i umeblowanie. Z kolonii korzysta 450 dzieci (315 dzieci chrześcijańskich i 95 dzieci żydowskich w koloniach T. O. Z.). Jak wybitne znaczenie posiada kolonia dla zdrowia dzieci świadczą sprawozdania o przybytku na wadze i stanie zdrowotnym dziatwy, która z niej korzystała.

Nowym problemem, przed którym stoi Zarząd Miejski, jest stworzenie instytucji *poradnictwa zawodowego* dla dzieci kończących szkołę powszechną.

OPIEKA W RODZINACH ZASTĘPCZYCH.

Usiłowania Zarządu Miasta szły w kierunku znalezienia dla dziecka opuszczonego takiej rodziny, która by mu zastąpiła jego własną. Dlatego też opracowane zostały przepisy, w których ustala się hierarchię rodzin, mających pierwszeństwo do otrzymania dziecka na wychowanie.

Wychodząc z tych założeń przeprowadzono selekcję rodzin zastępczych, odebrano dzieci od rodzin, które nie mogły dać dziecku odpowiednich warunków materialnych i moralnych. Stworzono rezerwę rodzin zastępczych, których warunki materialne, mieszkaniowe i moralne zostały uprzednio zbadane. Unormowano wysokość opłat za utrzymanie dziecka i za wyprawki. W związku z tym podniosły się koszty tej opieki. Obecnie znajduje się pod opieką rodzin zastępczych 46 dzieci.

ŚWIADCZENIA DLA MŁODZIEŻY.

Świadczenia Samorządu dla młodzieży w wieku poza szkolnym udzielane są przede wszystkim przy pomocy *Publicznej Szkoły Dokształcającej Zawodowej*. Szkoła ta z roku na rok się rozrasta. Nauka szkolna odbywa się w 11 oddziałach. Do szkoły uczęszcza 400 uczniów. Tytułem subwencji Skarb Państwa pokrywał dotychczas tylko $\frac{1}{3}$ wydatków personalnych, co stanowi $\frac{1}{4}$ wydatków ogólnych. Budżet szkoły w roku szkolnym 1937/38 wyniósł zł. 20.414 a na rok 1938/39 preliniowano zł. 26.340. Zarząd Miejski obecnie jest na drodze do coraz większego zróżniczkowania, a więc pogłębiania kształcenia zawodowego uczniów według branż (grupy metalowców, spożywców, włóknicze, hutnicze i t. d.). Obecnie miasto otrzymało zobowiązanie od Kuratorium do pokrywania $\frac{2}{3}$ wydatków personalnych.

Zarząd Miejski subsyduje nadto średnie szkolnictwo zawodowe, Kursy Systematycznego Nauczania oraz pokrywa koszty wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży.

Specjalne usługi dla uczącej się młodzieży przynosi Miejska Biblioteka Publiczna (z czytelnią pism), która posiada w swoim księgozborze obejmującym 10.000 tomów niemal połowę książek naukowych i popularno-naukowych.

Młodzież ucząca się w średnich zakładach naukowych korzysta również rok rocznie z drobnych zapomóg zwrotnych.

Nadto subsydiowane są w miarę możliwości społeczne instytucje oświatowo-kulturalne.

ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE DLA DOROSŁYCH

Polityka społeczna w tym zakresie opiera się na następujących zasadach:

- a) Zamiast nieproduktywnych doraźnych zapomóg, tam, gdzie gdzie to jest możliwe, Zarząd Miejski stara się o pracę dla zdolnych do tej pracy,
- b) osoby niezdolne do pracy i starców kieruje się do Przytułku im. Prez. K. Szmida. Ta forma pomocy okazała się bardziej celowa od zapomóg pieniężnych i równocześnie pomocna jest w walce z żebractwem,
- c) w walce z bezdomnością udzielono zapomóg na wynajęcie mieszkań lub opłacanie komornego, unikając dawnej formy gromadzenia rodzin w barakach miejskich i wytrącania ich z normalnego dotychczasowego życia,
- d) wywierano większy nacisk na Gminy, które ustawowo obowiązane są do ponoszenia kosztów świadczeń i rewindykowano intensywniej wydatkowane na te cele sumy,
- e) w zakresie higieniczno-leczniczym, podobnie jak u młodzieży, stosowano metody profilaktyki zdrowia dorosłych.

Stosując opiekę nad dorosłymi w myśl powyższych zasad udzielano równocześnie w specjalnych wypadkach zapomóg doraźnych. Przyznawano je najbardziej potrzebującym bądź przy pomocy opiekunów społecznych, bądź bezpośrednio w Zarządzie Miejskim w postaci kuponów żywnościowych. Część kredytu na te cele w łącznej wysokości 7.000 zł. wykorzystano na zatrudnienie w ubiegłym roku przeszło 60 osób na robotach publicznych, a mianowicie nie mogących otrzymać pracy wskutek braku kwalifikacyj ustawowych. Prócz tego na drobne zapomogi dla osób przejezdnych i poszukujących pracy wydatkuje się przeciętnie 1.500 zł. rocznie. Większość jednak wydatków związanych z opieką pochłania wymieniony wyżej Przytułek dla starców i kalek. Wydatki tego zakładu wyniosły: w r. 1934/35 zł. 14.340, a w r. 1938/39 — zł. 21.565. Wydatki wzrosły wskutek zwiększenia liczby pensjonariuszy z 40 na 60.

W formie zapomóg dla wyeksmiowanych rodzin oraz dla starców, kalek, umysłowo chorych niewymagających leczenia zakładowego — wydaje się rocznie 12.000 do 13.000 zł. W sprawach o eksmisję mieszkaniową, o wynagrodzenie za pracę, o alimenty i t. p. Zarząd Miejski udziela porad prawnych i obrony przed sądem.

ZDROWIE PUBLICZNE I LECZNICTWO

Świadczenia tego działu zajmują jedno z pierwszych miejsc a realizuje się je przy pomocy następujących instytucyj: 1) Biuro Sanitarne, 2) Stacja wstępnych badań produktów żywności, 3) Przychodnia Przeciwgruźlicza, 4) Przychodnia Przeciwjaglicza, 5) Przychodnia Przeciwweneryczna, 6) Ambulatorium dla ubogich chorych.

Koszt nadzoru sanitarnego wzrasta i obecnie wynosi zł. 13.642. Działalność organów sanitarnych przejawia się w kontroli stanu sanitarnego nieruchomości i zakładów przemysłowo - handlowych, w pobieraniu prób i badaniu artykułów żywności, w rejestracji i przeciwdziałaniu rozszerzania się chorób zakaźnych, w szczepieniach ochronnych i t. d.

Urządzeń specjalnych, jak szpitale zakaźne, zakłady dezynfekcyjne i t. d., a więc tych, które są potrzebne do zwalczania chorób zakaźnych, Zarząd Miejski nie posiada. Brak tych urządzeń dał się dotkliwie odczuć w roku 1938 podczas epidemii duru brzusznego. Zarząd Miejski zmuszony był w ostatnich latach dwukrotnie opróżnić budynek Przytułku dla starców i urządzić w nim prowizoryczny szpital zakaźny. Koszty związane z walką przeciw tej epidemii spowodowały nieprzewidziany wydatek około 35.000 zł.

Zwalczanie chorób społecznych odbywa się w przychodniach Ośrodka Zdrowia. Wydatki na Ośrodek Zdrowia wyniosły:

	1934/35 r.	1938/39 r.
wydatki ogólne	3.341	5.258
przychodnia przeciwgruźlicza	13.321	20.660
przychodnia przeciwjaglicza	3.573	3.930
przychodnia przeciwweneryczna . . .	3.513	3.882

Z porównania tych cyfr widać, że szczególnie wzrósł wydatek na walkę z gruźlicą.

Z pomocy przychodni korzystają ubodzy chorzy nieubezpieczeni na wypadek choroby. Wyjątek stanowi przychodnia przeciwgruźlicza, która na podstawie specjalnych umów zawartych między Zarządem Miejskim a innymi instytucjami obejmuje swoją obsługą członków Ubezpieczalni oraz funkcjonariuszów kolejowych i innych pracowników państwowych.

Porady lekarskie i zabiegi, jak również lekarstwa dla chorych są bezpłatne. Wszystkie przychodnie posiadają oddzielne pomieszczenia. Zainstalowany ostatnio w przychodni przeciwgruźliczej aparat Rentgena kosztem 12.000 zł. w poważnym stopniu pomaga w walce z gruźlicą.

Ponadto udziela się w Ambulatorium dla ubogich chorych porad lekarskich, przepisuje się lekarstwa na rachunek Gmin, jak również kwalifikuje chorych do zakładów leczniczych i opiekuńczych. Rok rocznie do tysiąca chorych leczono się na rachunek Samorządu w miejscowych, zamiejscowych (szczególnie psychiatrycznych) szpitalach oraz w pólśanatorium w Sulejowie.

Dużą pomoc w akcji higienicznej okazuje *Łaźnia Miejska*, w której obniżono opłaty celem umożliwienia korzystania z kąpeli najbiedniejszym warstwom ludności.

V. Zjednoczone Przedsiębiorstwa Miejskie

Największe Przedsiębiorstwa Miejskie, jakie miasto posiada to — Wodociągi, Kanalizacja i Hala Targowa, wybudowane z sum t. zw. pożyczki Ulenowskiej oraz Rzeźnia Miejska. Gazownia przejęta została przez miasto w r. 1922/23 drogą wykupu.

Przedsiębiorstwa budowane przez firmę Ullen powstały przede wszystkim jako wyraz uznanej wówczas przez czynniki miarodajne najlepszej możliwości zatrudnienia wielkich rzesz bezrobotnych m. Piotrkowa i powiatu tudzież ściągania kapitału zagranicznego do kraju. Umowa z firmą Ullen zawierała postanowienie o charakterystycznej treści: firma Ullen sama projektuje budowę obiektów miejskich i sama je wykonuje, ale w wypadku ujawnienia w trakcie budowy konieczności innego wykonania, to zmiana ta ma się odbyć... kosztem własnym Gminy.

Skutkiem tego zasadniczego ujęcia sprawy zaprojektowane i wykonywane przez firmę Ulen urządzenia nie były częstokroć dostosowane do potrzeb ruchu.

Nie mówimy tu już o kosztach inwestycji Ulenowskich. Wystarczy nadmienić, że po przeszacowaniu w r. 1937 wartości obiektów ulenowskich zamiast 12 milionów złotych ustalono wartość tych urządzeń na sumę około 3 milionów.

Z punktu widzenia zatem egzystencji Wodociągów, Kanalizacji i Hali Targowej jako przedsiębiorstw zaczynają się od samego początku trudności i komplikacje, z którymi walczyć muszą obie kadencje Samorządu w latach 1925 — 1933. Trudności te nakazywały strzec, aby przez zastosowanie nieopacznych metod gospodarki — nie zdeorganizować ich całkowicie. Nieodpowiednie kierownictwo przedsiębiorstw i restrykcje oszczędnościowe zastosowane w roku 1934 jak np. redukcja technika i magazyniera doprowadziły przedsiębiorstwa do stanu wegetacji. Rewident zaproszony przez Samorząd określił stan przedsiębiorstw w tym okresie jak następuje:

„Wysokie koszty fabrykacji, marnotrawstwo materiałów, brak rachunkowości magazynów, niewykonywanie robót konserwacyj-

nych, obciążanie niekorzystnymi umowami, nieściąганie należności oraz brak dokładnych kalkulacji własnych kosztów produkcji i wreszcie dezorganizacja wewnętrzna — stanowiły główne przyczyny wegetacyjnego stanu przedsiębiorstw miejskich“.

REORGANIZACJA Z. P. M.

W tym stanie rzeczy Zarząd miasta postanowił działać szybko i energicznie. Przede wszystkim zwolniono dyrektora Przedsiębiorstw, po czym w lipcu 1935 r. zaangażowano na stanowisko kierownika technicznego inżyniera chemika, a następnie powołano również kierownika administracyjnego Zjedn. Przedsiębiorstw Miejskich.

W planie reorganizacji Przedsiębiorstw umieszczono następujące zadania:

a) uporządkowanie i usprawnienie biurowości, opracowanie ścisłych instrukcyj normujących bieg pracy w biurach i warsztatach Przedsiębiorstw:

b) podniesienie rentowności Zakładów Wodociągowo - Kanalizacyjnych, remont urządzeń mechanicznych, uruchomienie własnego działu instalacyjnego do wykonywania połączeń wod. - kanalizacyjnych i remontów w obiektach miejskich,

c) renowacja sieci i gazomierzy Gazowni, zredukowanie kosztów fabrykacji i usprawnienie jej przez przeprowadzenie dokładnych studiów kosztów własnych produkcji, zmiana taryfy gazowej, uporządkowanie magazynów, sporządzenie remanentów, usunięcie marnotrawstwa surowców i materiałów, dokonanie inwentaryzacji majątku, rozwiązanie niekorzystnych umów, wydzielenie i urządzenie magazynu sprzedaży sprzętu gazowego,

d) urządzenie peklowni w chłodni Hali Targowej,

e) a wreszcie ściąganie w 100% należności za gaz i wodę, zmniejszenie zaległości dawnych, usunięcie zaległości w księgowaniu i urządzenie archiwum Z. P. M.

Przeprowadzenie wyżej nakreślonego planu wymagało dużego nakładu pracy co w konsekwencji pociągnęło za sobą zwiększenie personelu Z. P. M. wskutek uruchomienia nowych działów, jak: uruchomienie Oczyszczalni Ścieków, Działu Instalacyjnego, wzmocnienie nadzoru technicznego, projektowanie rozbudowy Zakładów, organizacja magazynów i t. p.

ZAKŁAD WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNY

OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW.

Na czoło potrzeb wysunęła się sprawa uruchomienia Stacji Ścieków. Ścieki bowiem z całego miasta szły bezpośrednio do Strawy nieoczyszczone. Uruchomienie maszyn istniejących było zbyt kosztowne. Okazało się bowiem, że koszt ich uruchomienia równałby się kosztowi... nabycia nowych i eksploatacji urządzeń przy

nowych maszynach. Przystąpiono więc do przebudowy urządzeń, w związku z czym dokonano szeregu prac poprzedzających jak usprawnienie zainstalowanych automatów i t. p. Ponieważ stara instalacja była zła, zainstalowano nowe zespoły pompowe. Poza tym przygotowano urządzenia do wyzyskania gazów gnilnych Stacji. Wyzyskanie tych gazów jako siły motorycznej do napędu maszyn na Stacji Ścieków będzie możliwe w r. 1940 po wygaśnięciu umowy z Elektrownią, która za obniżkę ceny prądu zapewniła sobie, iż do czasu trwania umowy żadne inne siły motoryczne poza elektryczną nie będą mogły być używane. Celem utrzymania stałego dozoru ruchu i sprawnego działania wybudowano na terenie Oczyszczalni muryrowany budynek, z mieszkaniami dla mechanika i pomieszczeniem na potrzebne urządzenia do oczyszczania i rozdziału gazu gnilnego. Stacja Ścieków została uruchomiona 1.VI.1936 r.

STUDNIE ARTEZYJSKIE.

Ponieważ studnie artezyjskie, zaopatrujące miasto w wodę, zmniejszyły swoją wydajność, miastu groziło niebezpieczeństwo braku wody. W celu usunięcia tego stanu rzeczy i zapewnienia miastu stałego i sprawnego ruchu wodociągów wywiercono trzy nowe studnie, przy czym idąc po linii wskazań nowoczesnej techniki zastosowano pompy *głębinowe* sprawnie i ekonomicznie działające.

DZIAŁ INSTALACYJNY.

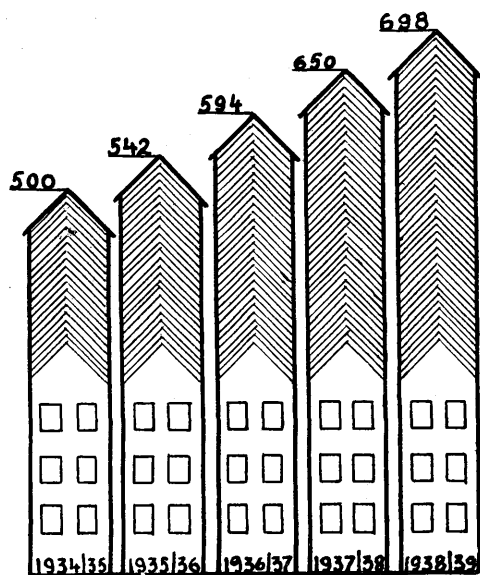
Wodociągowo - kanalizacyjne połączenia domowe wykonywane do r. 1935 przez instalatorów prywatnych były robione niedbale. Instalatorzy wykonywali przyłączenia przy pomocy materiałów nieodpowiednich i nawet uszkadzali rurociągi miejskie. Celem zapewnienia sobie ochrony sieci wodociągowo-kanalowej oraz dla zabezpieczenia należytego wykonania, a przede wszystkim trwałości połączeń domowych zorganizowano *dział instalacyjny*, który poza wykonywaniem połączeń sprawuje inspekcję nad instalacjami przedsiębiorców prywatnych.

Prócz wykonywania połączeń dział instalacyjny wykonał szereg instalacyj w instytucjach miejskich, roboty konserwacyjne wodociągowo - kanalizacyjne, elektrotechniczne i t. p. Do poważniejszych robót należy zaliczyć wykonanie w Rzeźni Miejskiej kompletu urządzeń sanitarnych, instalacji parowej, wody gorącej i zimnej.

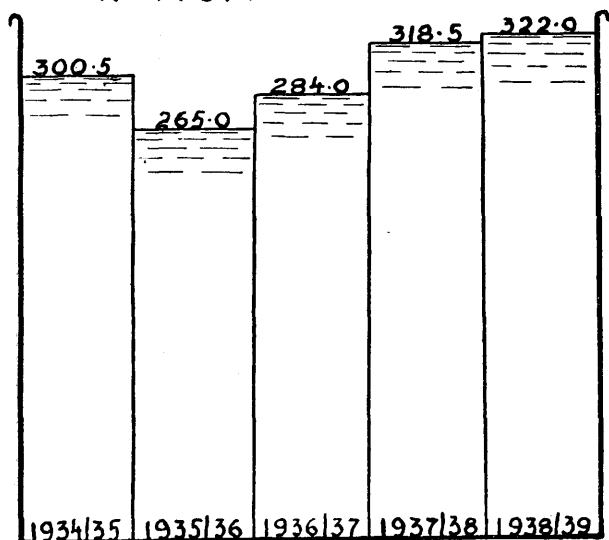
SIEĆ WODOCIĄGOWO - KANALIZACYJNA.

Rozplanowanie przez firmę Ulen sieci rurociągowej na terenie miasta było niecelowe. Na wielu ulicach mało zabudowanych, np. na ul. Wiejskiej znajdują się rurociągi, na innych ulicach istnieją rury wodociągowe, lecz nie ma kanalizacji, w innych znowu (na ul. Słowackiego) rury kanalizacyjne zostały umieszczone w zbyt małym zagłębieniu tak, że posesyj niżej położonych nie można było skana-

IŁOŚĆ NIERUCHOMOŚCI POŁĄCZONYCH Z SIECIĄ WODOCIĄGOWĄ

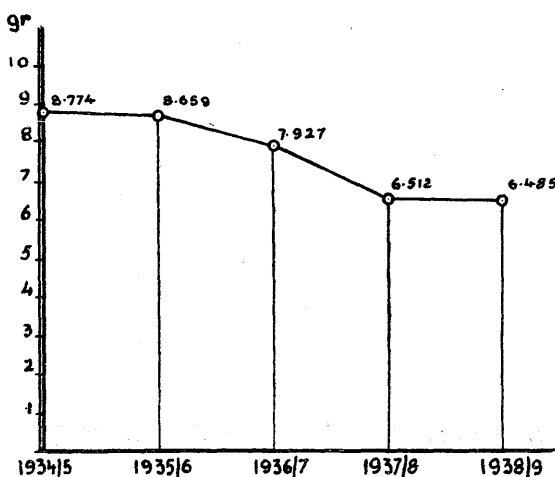
KONSUMCJA WODY W TYSIACACH M³

lizować. Dlatego w wielu miejscach Zarząd Miejski musiał począwszy od 1935 r. zakładać nowe rury wodociągowe lub kanalizacyjne lub też kanały przebudowywać. Podczas regulacji i urządzenia nowej jezdni na ul. Krzywej ujawnia się potrzeba założenia częściowej kanalizacji *burzowej*, celem osuszenia posesyj, w których były cuchnące stawy i gnojówki. Wybudowano więc w części ul. Litewskiej i w ul. Krzywej do Spacerowej kanał o przekroju 450 mm. i długości 381 metr.

W wyniku przekładania nowych ulic Słonecznej, Kwiatowej, Promenada i ulic wzdłuż Strawy wybudowano w tych ulicach w latach 1936 i 1937 541 mtr. kanałów i 397 mtr. wodociągów, a w roku 1937/38 ułożono 384 mtr. sieci. Celem dostarczenia czystej wody i poprawienia złych warunków sanitarnych mieszkańców domów rodzinnych Hut Szklanych, narażonych stale na choroby zakaźne w projektowanej ul. Okrzei wybudowano 557 mtr. wodociągu i 583 mtr. kanału. W części ul. Krakowskiej przed ułożeniem trwałej nawierzchni wybudowano kanał z odgałęzieniami do nieruchomości. Długość tego kanału wyniosła 77 metrów. W związku z zabudową ul. Mickiewicza za Promenadą, ul. Dzikiej i Jagiellońskiej ułożono w r. 1938 na tych terenach 592 mtr. wodociągów i 352 mtr. kanałów (wybudowanie kanału na ul. Dzielnej projektuje się w roku 1939). W związku z regulacją ul. Słowackiego (za Łąkową), celem umożliwienia skanalizowania budynków bardziej odległych od ulicy i stworzenia możliwości dalszej rozbudowy kanału, przełożono 395 mtr. kanału i pogłębiono 300 mtr. wodociągu.

KOSZT RUCHU MASZYN W GR|HP|GODZ

Wszystkie wymienione wyżej roboty, z wyjątkiem tylko robót wiertniczych, wykonano systemem gospodarczym, pod własnym nadzorem i kierownictwem, przez miejscowych rzemieślników i robotników.

PRODUKCJA.

Działalność eksploatacyjną Zakładu Wodociągowego charakteryzują dwa podane na str. 37 wykresy.

Zwrócono specjalną uwagę na koszty ruchu maszyn, a wynik prac w tym kierunku charakteryzuje podany na str. 38 kartogram z którego wynika, że koszt ruchu maszyn w poszczególnych latach okresu sprawozdawczego maleje.

GAZOWNIA

W ostatnich latach kadencji 1928 — 1933 Gazownia Miejska posiadająca już wówczas stare urządzenia i zniszczoną sieć weszła jednak dzięki wysiłkom Zarządu Miasta na drogę poprawy. W roku 1934/35 sytuacja Gazowni przedstawiała się wręcz fatalnie.

Dążąc do zmiany ówczesnego stanu Zarząd Miasta przede wszystkim:

- 1) założył laboratorium chemiczne dla studiów naukowych do badania surowców i produktów,
- 2) przeprowadził remont i przebudowę pieców oraz naprawę i uszczelnienie sieci i dopływów,
- 3) zainstalował przyrządy do ścisłej kontroli produkcji,
- 4) zebrał materiały statystyczne i przeprowadził studia naukowe do taryfikacji gazu,
- 6) zorganizował magazyn i kontrolę materiałów oraz ścisłą kontrolę gazomierzy,
- 7) dokonał prac administracyjnych, jak inwentaryzacja i oszacowanie majątku Gazowni, wydanie przepisów o dostawie gazu, segregacja gazomierzy i stworzenie kartoteki tychże.

Badania prowadzone przez laboratorium chemiczne dały podstawę do ścisłego ustalania wartości opałowej węgla i koksu. Zastosowanie odpowiednich surowców, opracowanie taryfy na podstawie ścisłej kalkulacji, konserwacja sieci i jej uporządkowanie podniosły *wydajność* i spowodowały wzrost konsumpcji gazu poszczególnych konsumentów, mimo ubytku *ilościowego* tych konsumentów.

URZĄDZENIA TECHNICZNE.

Zaznaczyć przy tym należy, że roboty techniczne realizowano ciągle sposobem gospodarczym. Prócz korzyści wynikających z solidnego wykonania tych robót dały one poważne oszczędności, czego dowodem jest remont i przebudowa dwu pieców 8 retortowych w Ga-

zowni kosztem 12.554,75 zł. W wypadku powierzenia tych robót firmie prywatnej przebudowa tylko jednego pieca kosztowała by 20 tys. złotych.

W ogóle ilość i rodzaj inwestycji w Gazowni przedstawia się w ostatnim okresie dość poważnie. I tak wewnątrz Gazowni wykonano następujące ważniejsze roboty: Przy przebudowie 2 pieców zastosowano do nich równocześnie urządzenia do produkcji gazu wodnego systemu Goffina i urządzenia do opalania retort gazem. Przeprowadzono również parociąg z piecowni do zbiorników, celem ogrzewania ich w okresie zimowym. W ten sposób scentralizowano w jednym kotle wytwarzanie pary dla potrzeb całej Gazowni. Również przebudowano wokół Gazowni kanały odprowadzające ścieki do sieci miejskiej, celem zlikwidowania przykrych zapachów wody amoniakalnej. Dla zabezpieczenia Gazowni na wypadek pożaru, zaopatrzone poszczególne pomieszczenia w urządzenia przeciwpożarowe i wentylacyjne.

Sieć gazową po skontrolowaniu uszczelniono. Wybudowano nowe odcinki sieci na ul. Rzeźniczej (dla Rzeźni), Mickiewicza, St. Warszawskiej, C. Skłodowskiej i Promenada — o łącznej długości 1300 m. b. Równocześnie wymieniono oraz założono około 65 nowych dopływów. Wykonano poza tym kilkanaście większych instalacji gazowych: w Rzeźni Miejskiej, Ubezpieczalni, prawie we wszystkich szkołach średnich, w biurze Z. P. M. oraz kilkaset instalacji drobnych. Skontrolowano również i przerobiono stosownie do obecnych potrzeb ponad 1000 instalacji starych, wykonywanych dawniej wadliwie przez t. zw. wolnych instalatorów. W wolnym czasie wykonano również wiele robót ślusarskich w instytucjach Zarządu Miejskiego.

KONSUMCJA I PROPAGANDA.

Szczególnie duże korzyści dało uporządkowanie stanu gazomierzy przez wysegregowanie i sporządzenie ich kartoteki oraz przez intensywną wymianę wycofanych gazomierzy stopowych, mokrych i w dodatku zniszczonych na gazomierze suche, naprawione lub nowe wysokosprawne i wykazujące zużycie energii w obowiązujących jednostkach mierniczych, t. j. metrach sześciennych. W zakresie *administracyjnym i handlowym* uruchomiono propagandę gazową. Niezależnie od częstej reklamy urządzono dwa większe salony pokazowe w Związku Pań Domu i w Szkole im. H. Sienkiewicza. Jak już w jednym z poprzednich rozdziałów wspomniano, ten ostatni pokaz zorganizowano celem nauczania dziewcząt kończących szkołę powszechną techniki gotowania na gazie. Specjalna instruktorka przeprowadza w wymienionych lokalach niezależnie od prowadzenia kursów również indywidualne pokazy u konsumentów, których przez instruowanie jak należy obchodzić się z przyrządami gazowymi zachęca do zwiększenia konsumpcji gazowej.

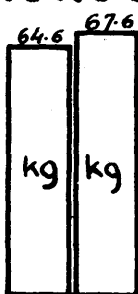
Ze 100 kg węgla

otrzymano

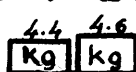
GAZU

KOKSU

SMOŁY

1934/35

1938/39

1934/35

1938/39

1934/35

1938/39

By otrzymać **PRODUKTY**

/gaz, koks i smoła /

wartości **100 zł**

zużyto **SUROWCA** za

1934/35

35 zł

1938/39

29 zł

W wyniku powyżej nakreślonej pracy wykonanej w obiektach Gazowni Miejskiej stwierdzić możemy pod koniec okresu sprawozdawczego, iż:

- 1) wydajność gazu wzrosła,
- 2) konsumpcja u poszczególnego konsumenta rośnie z roku na rok,
- 3) równocześnie zmniejszyła się ilość surowca potrzebnego do produkcji i
- 4) zmniejszył się koszt surowców do wytworzenia gazu tudzież produktów ubocznych.

Wyniki powyższe ilustruje kartogram na str. 41.

CHŁODNIA W HALI TARGOWEJ

Znajdująca się w podziemiach Hali Targowej Chłodnia i fabryka sztucznego lodu była również przedmiotem zainteresowania i dążności do usprawnienia urządzeń technicznych.

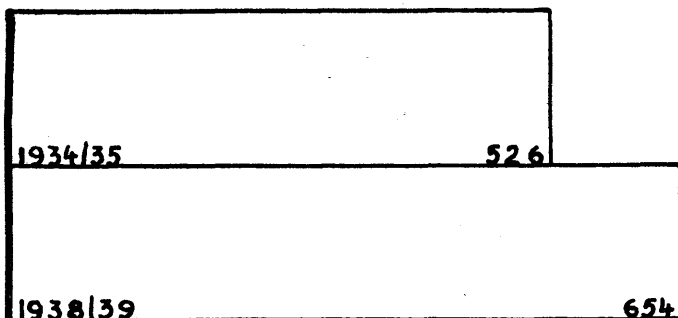
W roku 1935-36 dokonano gruntownego remontu obu sprężarek, wymieniono następnie izolację korkową przewodów amoniakalnych, podnosząc w ten sposób wydatnie efekt chłodzenia.

W roku 1936-37 uruchomiono dodatkowo Chłodnię dla wołowiny, przez co powiększono dotychczasową powierzchnię Chłodni o 128 m², a dotychczasowe pomieszczenie przeznaczono na peklownię wyłącznie mięsa wieprzowego. Dalej naprawiono dźwig elektryczny do wyciągania lodu z generatora, wyremontowano i zilozowano wentylatory powietrzne, naprawiono pompę odśrodkową, silniki elektryczne oraz inne urządzenia. Wskutek przedrzewienia form żelaznych do lodu przystąpiono do ich wymiany, rozkładając inwestycje te z uwagi na znaczny koszt na okres 3 lat. Do chwili obecnej na ogólną ilość 286 form wymieniono 169. Gruntowna naprawa głównego silnika elektrycznego zabezpiecza chłodnię od niespodzianek i przerw w ruchu. Dla lepszego wykorzystania efektu gospodarczego tych inwestycji dobrano również fachową obsługę maszyn chłodniczych i zaprowadzono należyłą kontrolę ruchu. O celowości tych posunięć świadczy fakt, że po ich przeprowadzeniu ustały częste do tego czasu skargi rzeźników na psucie się mięsa wskutek nieodpowiedniej temperatury. Obecnie ścisła kontrola ruchu zapewnia należyłą konserwację mięsa magazynowanego w Chłodni.

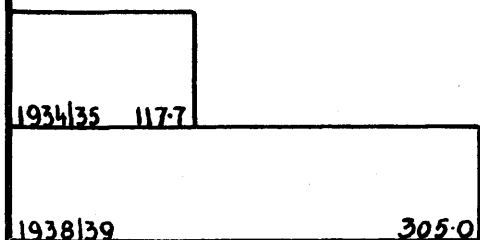
Zawarte w kartogramie na str. 43 cyfrowe dane stwierdzają, iż na skutek przeprowadzonych w Chłodni zmian zdołano w porównaniu z rokiem 1934-35:

- 1) powiększyć powierzchnię chłodni o 128 m²,
- 2) równocześnie powiększyć produkcję lodu o 187 tys. kg. i
- 3) zużyć do tej zwiększonej produkcji mniej prądu elektrycznego o 21.541 kilowatogodzin, przez co wydatkowano przy zwiększonej produkcji mniejsze sumy niż przy mniejszej produkcji lodu w roku 1934-35.

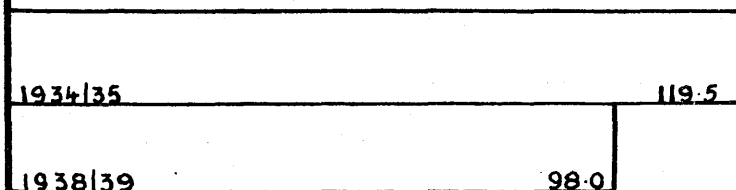
CHŁODZONO POWIERZCHNI M²

WYPRODUKOWANO LODU W TYSIACACH KG

ZUŻYTO ENERGII W TYSIACACH KWG

VI. Administracja majątku miejskiego i zakłady gospodarcze

MIEJSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO MIESZKANIOWE

Począwszy od r. 1927, Samorząd Miejski wybudował 5 domów czynszowych. Obecnie budynki czynszowe stanowią oddzielną jednostkę administracyjną np. „Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe“. W chwili jednak ich powstania Samorząd nie miał na względzie bynajmniej możliwości czerpania z tego „przedsiębiorstwa“ zysków, lecz jedynie i wyłącznie zaspokojenie bodaj częściowe potrzeb mieszkaniowych szerokich warstw ludności.

Śmiało można powiedzieć, że przez pewien okres — i to najtrudniejszy pod tym względem — działalność budowlana Samorządu w postaci domów czynszowych i baraków znacznie poprawiła opłakane w tej dziedzinie stosunki.

Wysokie koszty budowy tych domów i specyficzne warunki głodu mieszkaniowego w Piotrkowie w czasach, kiedy domy te budowano przede wszystkim dla przydzielenia mieszkań bezrobotnym i pracownikom sprawiły, że domy czynszowe do r. 1934-35 dawały deficyty. Samorząd Miejski na początku obecnej kadencji utworzył Komisję Mieszkaniową, która przystąpiła do opracowania nowych zasad gospodarowania domami. Baraki — ze względu na ich charakter użytkowy — przydzielono do kategorii świadczeń z zakresu opieki społecznej, a same domy czynszowe wydzielono w odrębną jednostkę administracyjną p. n. Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe.

Usprawniono administrację domów, wprowadzono oszczędności w wydatkach, a równocześnie zastosowano dwukrotnie obniżkę komornego (łącznie w wysokości 25%) oraz przystosowano taryfę opłat do możliwości płatniczych lokatorów. Miało to ten skutek, że komorne zaczęło wpływać regularnie, rentowność znacznie się podniosła, przy tym mieszkania obecnie są niemal w 100% zajęte.

GRUNTA MIEJSKIE I TARGOWICA

W dziedzinie dzierżaw gruntów miejskich przeprowadzono również zasadnicze zmiany. Poddano rewizji warunki umowy z Tow. Zachęty do Hodowli Koni i zawarto nową umowę, zabezpieczającą miastu należności poprzednie i obecne.

Dzierżawę mniejszych obiektów uregulowano przez ustalenie obowiązującej taryfy za 1 m² powierzchni, ściągnięto zaległości i obecnie można stwierdzić w tej dziedzinie stan normalnego wpływania należności.

Wieczyste dzierżawy, które obejmują 44 obiekty na terenie miasta, regulowane są obecnie w drodze specjalnych studiów i pracy przygotowawczej (ustalenie danych hipotecznych i podstaw prawnych) przez specjalnie do tych spraw delegowanego inżyniera.

W dziale gospodarstwa miejskiego przeprowadzono również reorganizację targowicy zwierzęcej, którą przeniesiono z placu Litewskiego na plac obok Rzeźni Miejskiej i zmniejszono poważnie taryfę opłat.

Nadzór nad targowicą pełni miejski lekarz weterynarii oraz Nadzorcza Komisja Targowiskowa, na utrzymanie której Zarząd Miejski wpłaca składki.

Dnia 11.X.1938 r. Rada Miejska uchwaliła regulamin targów zwierzęcych, zaś do Władz Administracyjnych przesłano projekty nowej targowicy.

TABOR MIEJSKI

W dziale gospodarczym wymienić również należy Tabor Miejski, którego funkcje polegają na: rozwożeniu mięsa z Rzeźni, oczyszczaniu miasta, przewozu opału, mebli, wyjazdów, rozwożeniu mleka do Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem, materiałów do magazynów itd. Sprzedaje się również nawóz nabywcom i dostarcza na potrzeby plantacyj miejskich (inspekty, kwietniki, rabaty uliczne) oraz na ogródki działkowe i ogrody szkolne.

Wobec tego, że Tabor Miejski znajdował się dotychczas w śródmieściu w pobliżu Hal Targowych (dzielnica zamieszкана) wybudowano nowe stajnie dla pomieszczenia taboru przy Rzeźni Miejskiej kosztem około 15.000 zł. (z dojazdami i z szopą dla wozów i pojazdów), co rozwiąże tę kwestię na dłuższy okres czasu. Stajnie zostały przepisowo urządzone, a przewóz mięsa z Rzeźni wskutek tego usprawniony.

Stary budynek Taboru ulegnie rozbiórce, plac zostanie zniwelowany i użyty wraz z otoczeniem pod nowe budowle.

Jeżeli chodzi o Tabor, to w projekcie jest stopniowa mechanizacja przewozu mięsa z Rzeźni samochodami ciężarowymi.

Dział ten wykonywał nadto czynności związane z utrzymaniem czystości i porządku na placach miejskich obok skwerów i ogrodów miejskich.

Uwagi końcowe

Niniejsze sprawozdanie kończymy skromnym napozór działem administracji gruntów miejskich, obejmujących mimo wielu wysiłków i włożonej pracy — zaledwie minimalną część obszaru miasta. Wielkość bowiem posiadanych przez miasto terenów w stosunku do ogólnego obszaru Piotrkowa stanowi niewspółmiernie małą częśćkę w porównaniu do stanu posiadania innych miast Polski. Węgetacyjny budżet Piotrkowa nie dał możliwości przeznaczenia jakichkolwiek większych sum na rozwinięcie polityki terenowej Samorządu, mimo że Zarząd Miejski zdawał sobie sprawę, że ten dział pracy stanowi jedno z najważniejszych zadań Samorządu Terytorialnego.

Również i w dziedzinach nie mniej ważnych jak budowa szkół, a bodajże w najważniejszym w tej chwili problemie dostarczenia ludności tanich i zdrowych mieszkań Samorząd napotyka na nieprzewyżnione trudności w postaci braku chociażby minimalnych funduszków inwestycyjnych.

Świadczy to o nienaturalnych warunkach, w jakich się znajdują Samorządy Terytorialne, a Samorząd miasta Piotrkowa w szczególności. To też wysiłki przedstawicieli Samorządu miasta Piotrkowa na zjazdach i na terenie Związku Miast Polskich szły w kierunku domagania się zmiany tego stanu rzeczy.

Należy przyznać, że w ostatnich latach sprawa stworzenia podstaw rozwoju Samorządu Miejskiego stała się przedmiotem większego zainteresowania czynników rządowych i parlamentarnych. W praktyce życia codziennego jednak Samorząd Miejski w dalszym ciągu oczekuje realnych rezultatów tego nastawienia.

Jeśli więc Samorząd działający w tych warunkach nie mógł podolać palącym potrzebom społecznym i gospodarczym miasta, które z natury rzeczy predystynowane jest do spełniania roli ośrodka życia kulturalnego dużej polacy Kraju i jeśli nie może podolać zobowiązaniom bieżącym — bezstronny krytyk nie będzie w stanie kłaść tego na karb bądź to złej woli bądź niezaradności Władz Miejskich.

Przegląd wysiłków i prac, jaki daliśmy w oparciu o cyfry i fakty w poszczególnych rozdziałach niniejszego sprawozdania — świadczyć bowiem winien, że żadna z dziedzin gospodarki samorządowej nie została zaniedbana.

Przeciwnie, w wielu wypadkach usprawnienie gospodarcze, techniczne i administracyjne jest widoczne i dało realne, również finansowe korzyści dla miasta.

W dziedzinie świadczeń społecznych Zarząd Miejski pomimo ciężkich warunków finansowych nie zaniedbał inicjatywy własnej, ani też dobrych wzorów innych miast, by nie tylko zachować dorobek lat poprzednich, lecz i tworzyć nowe wartości.

Dokonał tego nie tylko własnym wysiłkiem, lecz i pociągając do udziału w nim instytucje państwowe, społeczne, a nawet prywatne zakłady przemysłowe.

Działalność swoją Zarząd Miejski prowadził pod kontrolą i w myśl dyrektyw, ustalanych przez Radę Miejską. Zarząd Miasta w osobach Prezydenta miasta i Wiceprezydenta nie kończy swojej kadencji. Wskutek rozpisania nowych wyborów zamykają swoją kadencję Rada Miejska i wybrani przez nią Ławnicy Miejscy. W tym okresie odnowienia składu organu stanowiącego Samorządu — Zarząd Miejski oddaje w ręce ogółu obywateli publiczne oświetlenie prac i wysiłków za okres lat czterech, by na podstawie bezstronnej oceny obywatele miasta mogli stanowić o zasadach i dalszym kierunku prac organów samorządowych.

SPIS RZECZY

Wstęp	str. 3
I. Rada Miejska i Zarząd Miejski	„ 4
II. Uporządkowanie finansów miejskich i charakte- rystyka budżetu miasta	„ 14
III. Uporządkowanie miasta i inwestycje	„ 19
IV. Społeczna działalność Samorządu	„ 25
V. Zjednoczone Przedsiębiorstwa Miejskie	„ 34
VI. Administracja majątku miejskiego i Zakłady Go- spodarcze	„ 44
Uwagi końcowe	„ 46

WiMBP Im. J. Piłsudskiego
w Łodzi

230000094306

107 PR
351/353

Ar. Reg.

107

351/353